

XIII Olimpiada Wiedzy o Górnym Śląsku

Geografia – temat nr 4

**TYCHY – POWOJENNE MIGRACJE,
KTÓRE STWORZYŁY NOWE
MIASTO**

Artur Iskra

klasa 2c2

II Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami
Dwujęzycznymi im. Marii Konopnickiej w Katowicach

Pod opieką nauczyciela geografii:
mgr Katarzyna Obrochta

Spis treści

2.	Historia miasta Tychy.....	6
2.1	Między Oświęcimiem a Mikołowem.....	6
2.2	Lata po II wojnie światowej.....	8
2.3	Nowe Tychy.....	12
3.	Charakterystyka miasta i jego niezrealizowane projekty	15
3.1	Obecne położenie Tychów, dzielnice miasta.....	15
3.2	Niezrealizowane plany dotyczące Śródmieścia	16
4.	Zmiany na przestrzeni lat	20
4.1	Demografia, migracje	20
4.2	Przestrzeń miejska	22
4.3	Przemysł.....	29
4.4	Transport.....	32
5.	Ankieta – czasy współczesne	37
5.1	Opis ankiety	37
5.2	Pytania i odpowiedzi.....	37
5.3	Analiza odpowiedzi i wnioski.....	41
6.	Podsumowanie.....	43
	Bibliografia	44
	Spis grafik.....	44
	Aneks	47

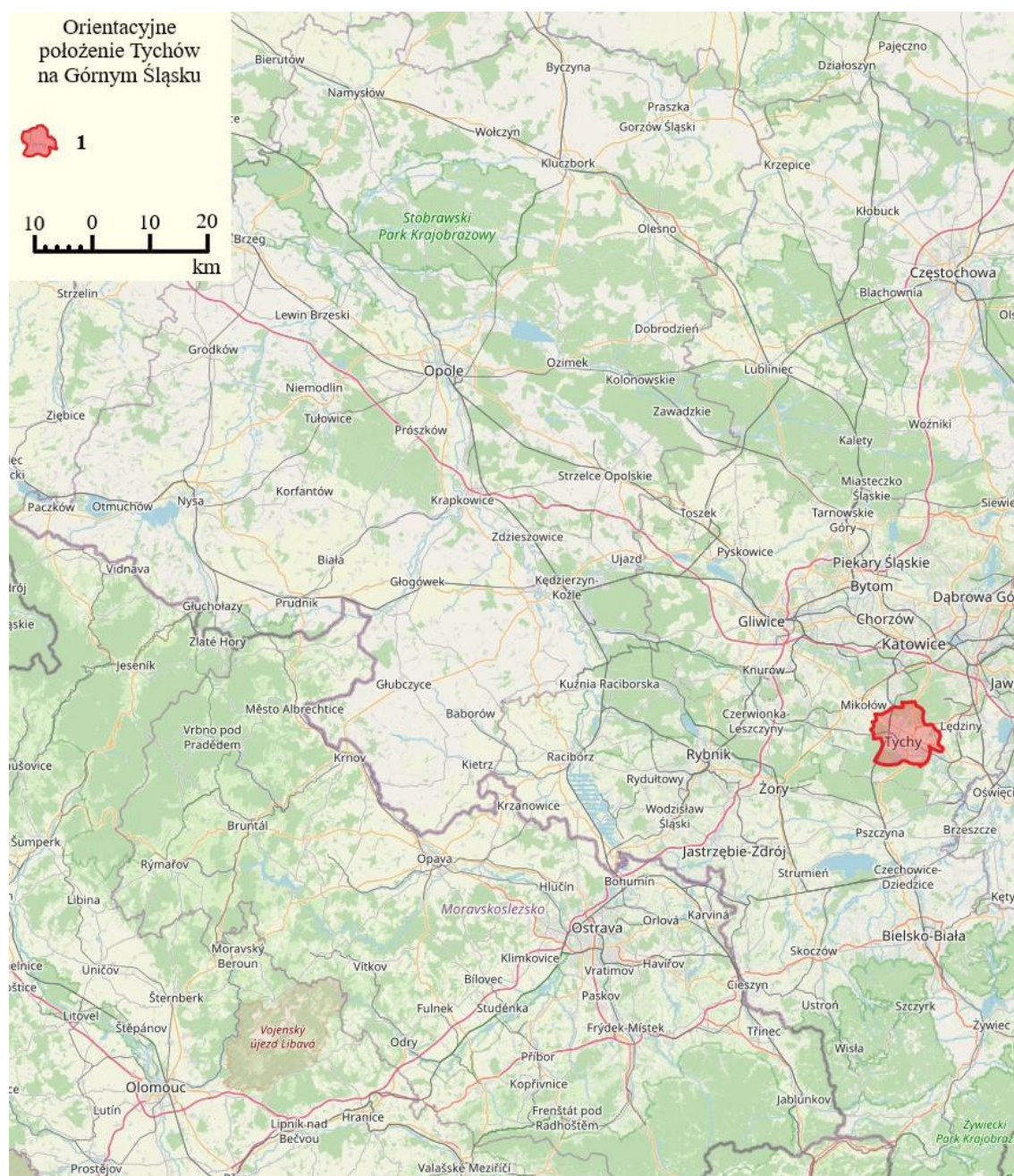
1. Wprowadzenie

Migracje na Górny Śląsk w XX wieku miały bardzo zróżnicowany charakter. Jednym z ważniejszych okresów masowych migracji były lata po II wojnie światowej. Wtedy to, do miast wielkiego przemysłu przybywali nie tylko imigranci z terenów wiejskich, chcący poprawić swój dobrostan poprzez oferowane na tych terenach wyższe zarobki, ale także ludność zmuszona do emigracji z terenów, które w wyniku zmian granic państwa polskiego nie znajdowały się już w jego zasięgu.

Wskutek tych migracji nastąpił w pełni zrozumiały rozrost miast już istniejących, ale co ciekawe powstały również miasta całkowicie lub w znacznej części nowe. Należy przy tym od razu wspomnieć, że do tego procesu nie przyczyniły się tylko bliskość zakładów przemysłowych i kopalń (co przed czasami PRL stanowiło podstawę zagospodarowania przestrzennego GOP-u). Stąd więc warto pochylić się nad genezą niektórych ośrodków miejskich, które w latach 1950-1980 potrafiły zwiększyć liczbę swojej ludności o ponad 1000%.

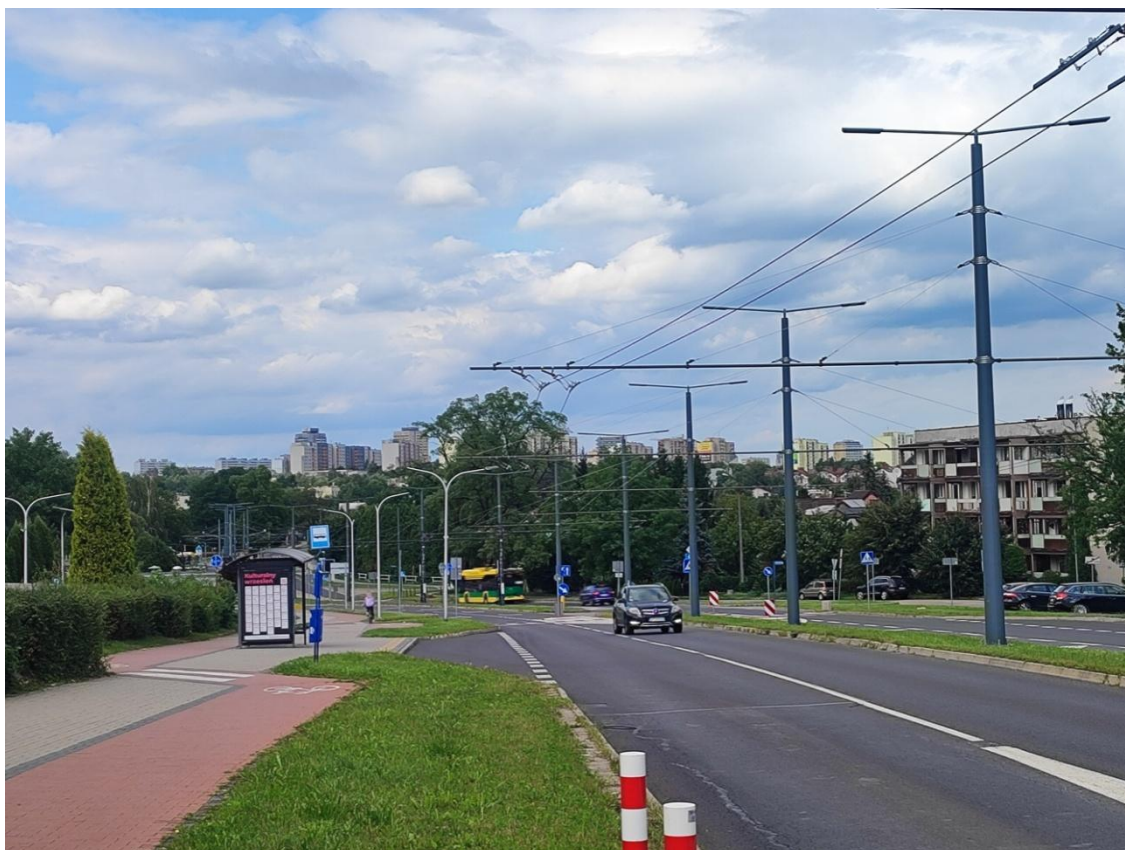
W mojej pracy postaram się poruszyć temat zmian, jakie zaszły w krajobrazie XX-wiecznego Górnego Śląska na przykładzie miasta Tychy – które od 1950 roku rozpoczęło nowy rozdział w swojej historii, zmieniając wyraźnie swój pierwotny charakter. Jednocześnie omawiany przeze mnie przypadek nie stanowi książkowego przykładu rozwoju miejscowości wpiętej w siatkę rozbudowanego górnośląskiego przemysłu, co w pracy zostanie poruszone.

W celach badawczych pragnę wykorzystać materiały kartograficzne, fotograficzne (archiwalne oraz własne zdjęcia wykonane na potrzeby tej pracy), dane statystyczne oraz prace badawcze i książki nawiązujące do wybranego tematu. Omówię również przeprowadzoną przeze mnie w formie online ankietę, w celu próby sprawdzenia obecnej sytuacji urbanistyczno-społecznej w mieście, na podstawie odpowiedzi uczniów tyskiej szkoły średniej.

Mapa 1. Położenie Tychów w orientacyjnym obszarze Górnego Śląska. (*openstreetmap.com*)

1 – obecne granice miasta Tychy

Fot. 1. Tychy – ulica Władysława Sikorskiego (Paprocany), w tle wysoka zabudowa Śródmieścia.

2. Historia miasta Tychy

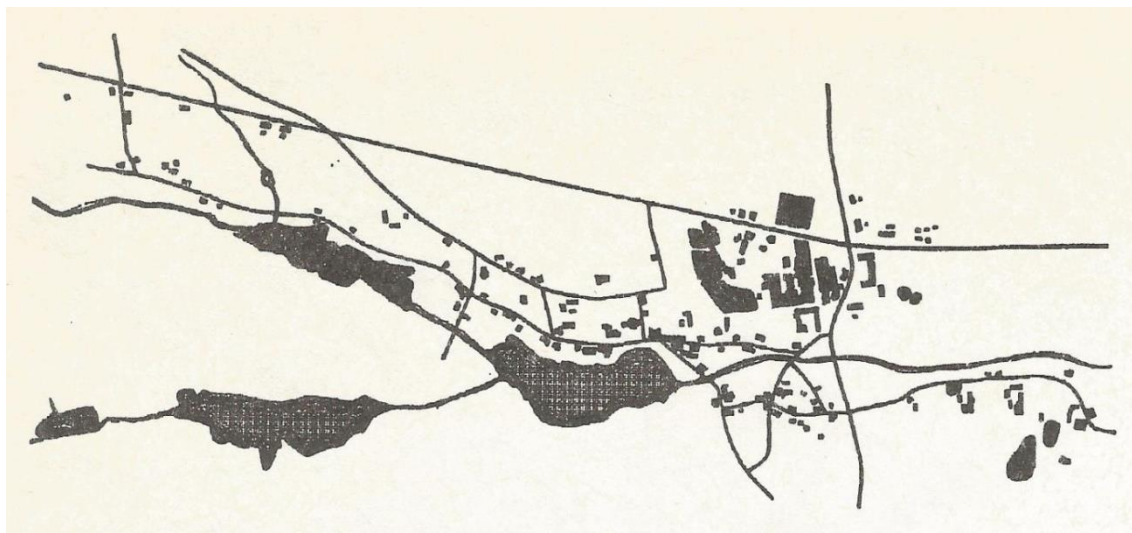
2.1 Między Oświęcimiem a Mikołowem

Historia pisana Tychów rozpoczyna się w XV wieku, a dokładniej w 1467 roku. Niewielka osada rolnicza stała przy szlaku handlowym łączącym Oświęcim z Mikołowem. Istniała ona już zapewne wcześniej (jej początki mogły sięgać nawet XIII w.). W XVIII wieku w okolicy Tychów zaczęły powstawać nowe osady tj. Glinka, Czulów, Mąkołowiec, Wartogłowiec, Zawisć i Żwaków. Pierwszy okres rozwoju przypadł na drugą połowę XIX i początek XX wieku. W latach 1865-1870 wybudowano pierwszą linię kolejową Orzesze – Tychy, a w latach 1868-1870 drugą: łączącą Tychy z Katowicami oraz Pszczyną i Dziedzicami, co zapewniło wsi stałe i wygodne połączenie z innymi częściami regionu. Powstało wiele budynków użyteczności publicznej oraz fabryka celulozy i Browar Obywatelski. Należy przy tym zaznaczyć, że rozwój demograficzny miasta nie był w tamtym okresie bardzo dynamiczny i do miejscowości ludność napływała dość powoli. Od dnia 01.01.1934 r. Tychy stały się gminą miejską z liczbą mieszkańców wynoszącą ok. 11 tysięcy – wynik ten osiągnięto po ponad 60 latach rozwoju Tychów.

Mapa 2. Tychy i okolice – mapa Prus z roku ok. 1877. (maps.arcanum.com)

1 – Tychy, 2 – przysiółki i osady będące w granicach Tychów już przed 1950 rokiem,
3 – wsie włączone do Tychów między 1951, a 1973 rokiem

Ryc. 1. Schemat dróg, zabudowy oraz potoków i zbiorników wodnych. Rok ok. 1915. (*Jak powstawało miasto: monografia planowania*, H. Adamczewska-Wejchert, K. Wejchert, Tychy 1995)

2.2 Lata po II wojnie światowej

Kluczowym momentem dla historii miasta okazały się dwa prezydia z 1950 roku: Wojewódzkiej Rady Narodowej (13 czerwca) i Rządu (4 listopada). Wtedy to zadecydowano o rozbudowie Tychów, a tak naprawdę o budowie całkowicie nowego miasta mającego przynależeć do istniejącej już miejscowości. Planem było stworzenie ośrodka miejskiego o liczbie 100 000 mieszkańców (w 1961 r., liczbę tą zmieniono na 130 tys.)¹. Już w tym samym roku rozpoczęto budowę pierwszego osiedla „A”, które wykonane zostało według projektu prof. T. Teodorowicz-Todorowskiego. Następnie w 1951 roku ogłoszono konkurs na plan generalny miasta. Wygrał w nim projekt autorstwa zespołu K. Wejcherta i H. Adamczewskiej-Wejchert. Zgodnie z nim od 1951r. rozpoczęto budowę kolejnych osiedli oddalając się z czasem od przedwojennej zabudowy, w stronę lasów pszczyńskich i Jeziora Paprociańskiego.

Fot. 2. Budowa Osiedla Anna widziana z działki położonej na polach przy Starych Tychach. Lata 1951-53. (fotopolska.eu)

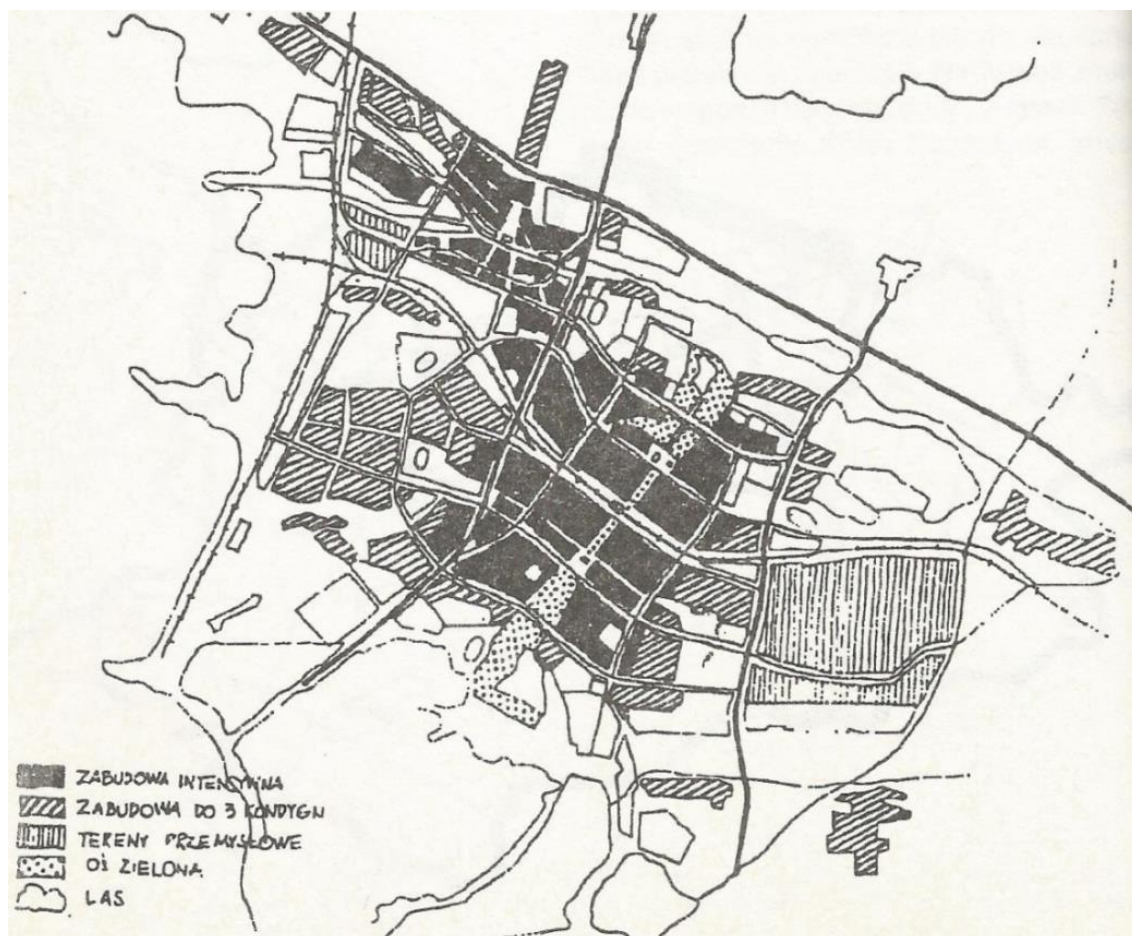
¹Zmiany w planie generalnym miasta następowały co parę lat i wносиły one w miarę potrzeby nowe elementy osiedli, zagęszczanie zabudowy itp. W przypadku zmiany docelowej liczby mieszkańców Tychów była to decyzja odgórna, związana z nowymi inwestycjami w przemyśle i potrzebie stworzenia dodatkowych mieszkań.

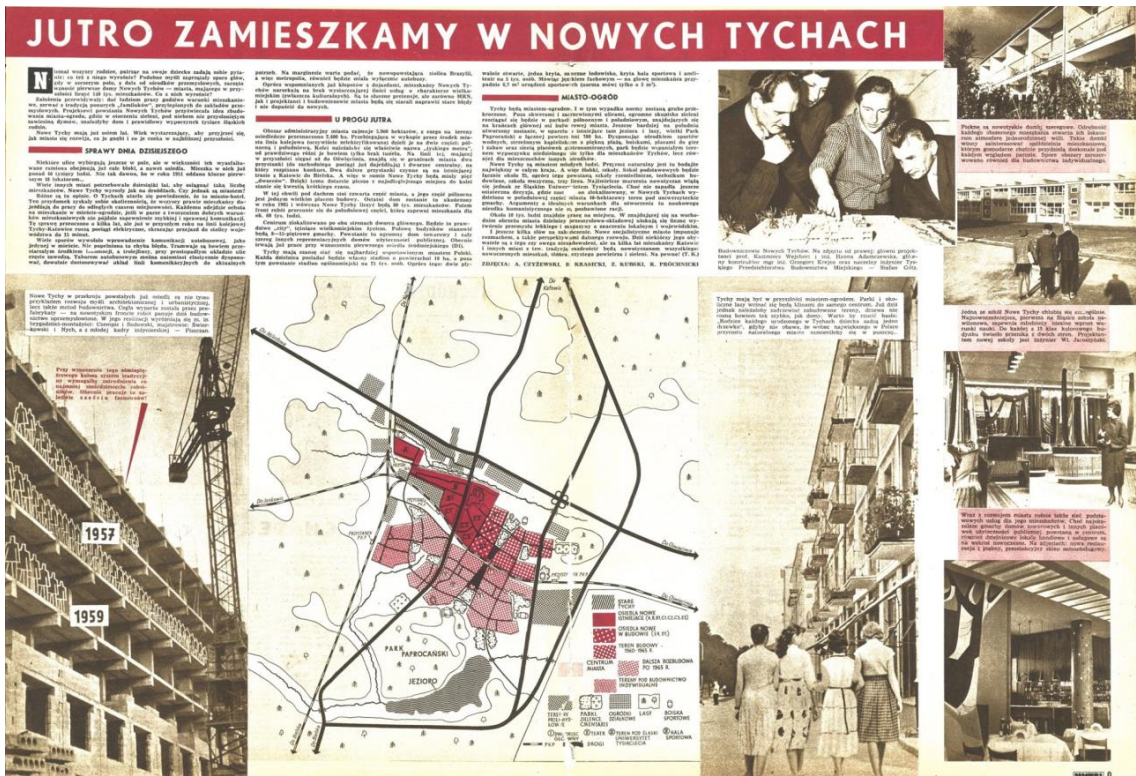
Fot. 3. Budowa Technikum Budowlanego przy ul. Engelsa (obecnie ul. Edukacji), w tle stare gospodarstwo oraz Osiedle B, okolice roku 1960. (*muzeum.tychy.pl*)

Głównym założeniem projektu było oparcie centrum miasta na dwóch osiach: zielonej i kolejowej. Na przecięciu osi miała znajdować się stacja kolejowa Tychy Miasto, położna na linii między Tychami a Oświęcimiem. Wokół niej ulice miały układać się w sześcienną siatkę o boku 1 kilometra, wyznaczającą granice śródmieścia. Projekt zakładał także strefowanie zabudowy. Wyższe budynki miały znajdować się w ścisłym centrum, natomiast na obrzeżach zabudowa niższa (w tym zabudowa prywatna). Tereny przemysłowe przewidziano na peryferiach Tychów w określonym obszarze. Zielona Oś, której zadaniem było połączenie dwóch parków miejskich – Północnego i Południowego, miała stanowić podstawę terenów zielonych w mieście. Wynika z tego, że Wejchertowie wzorowali się na założeniach Karty Ateńskiej. Dla imigrującej do Tychów ludności, obraz miasta mógł więc w takim przypadku zupełnie

odbiegać od wizji silnie uprzemysłowionego i zanieczyszczonego miasta górniczego Górnego Śląska.

Ryc. 2. Schemat planu ogólnego miasta z 1955 roku. (*Jak powstawało miasto: monografia planowania*, H. Adamczewska-Wejchert, K. Wejchert, Tychy 1995)

Ryc. 3. Tygodnik „Panorama” – grudzień 1959 r. (facebook.com)

Ryc. 4. Plansza studialna „MIASTO NOWE TYCHY 1:2000” z roku 1961 wraz z nałożonymi współczesnymi dzielnicami oraz osiedlami. (muzeum.tychy.pl)

2.3 Nowe Tychy

Budowane w szybkim tempie mieszkania ściągały znaczne ilości ludności zarówno z silnie zanieczyszczonych miejscowości górniczych położonych bardziej na północ GOP-u, jak i z dalszych regionów Polski. To powodowało naturalnie stały i wysoki przyrost liczby mieszkańców, która w roku 1961 przekroczyła 50 000. Do miasta napływała głównie ludność młoda, co skutkowało niską średnią wieku mieszkańców i niewielkim odsetkiem ludzi w wieku poprodukcyjnym. Szczególnie zaraz po wojnie, można było więc wyróżnić dwie społeczności zamieszkujące Tychy – starą, która składała się z mieszkańców Starych Tychów (osób, które mieszkaly tutaj jeszcze przed wojną lub pochodziły z ich rodzin) oraz nową, składającą się z ludności napływowej, często rodzin nie związanych ze sobą w żaden sposób i pochodzących z różnych regionów. Relacje między dwoma społecznościami nie były negatywne.

Nowi mieszkańcy często korzystali z lokalnych dóbr wyprodukowanych przez np. rolników, których pola otaczały w tym czasie osiedla. Stanowiło to obustronną korzyść.

Fot. 4. Osiedle „A” w trakcie budowy, ok. 1954 rok. (*muzeum.tychy.pl*)

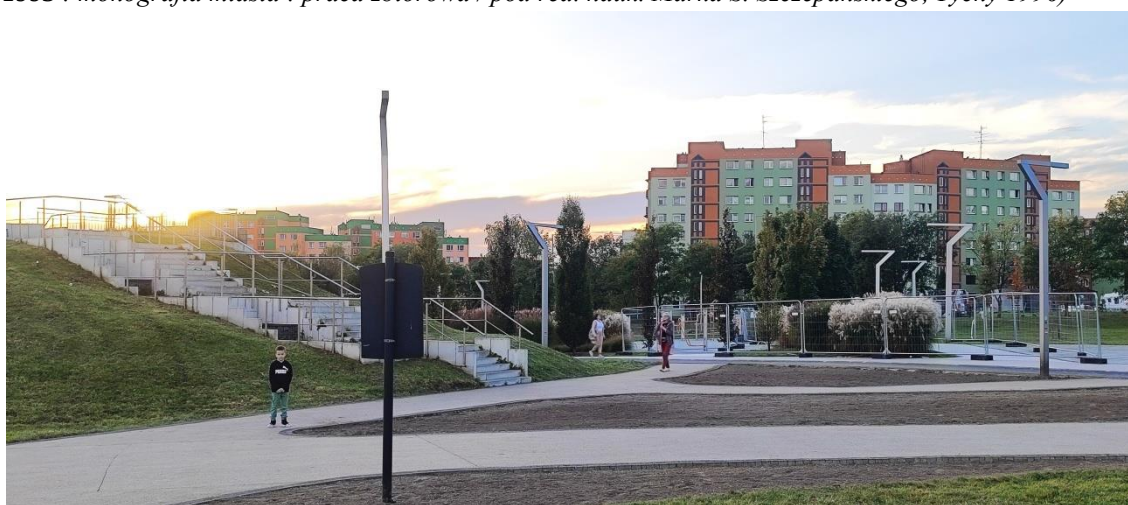
Fot. 5. Osiedle „A” w 2023 roku.

Fot. 6. Budowa Osiedla K. Na pierwszym planie krowa – stanowi ona symbol zderzania się w Tychach wsi i nowego miasta. Rok 1977. (*muzeum.tychy.pl*)

Fot. 7. Osiedle U widziane z dzisiejszego Parku Błogosławionej Karoliny, lata 80/90 XX w. (Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996)

Fot. 8. Osiedle U widziane z Parku Błogosławionej Karoliny, czasy współczesne (2023 r.).

3. Charakterystyka miasta i jego niezrealizowane projekty

3.1 Obecne położenie Tychów, dzielnice miasta

Współcześnie miasto Tychy jest podzielone na 17 dzielnic, które różnią się od siebie znacznie historią powstania. Można je podzielić na: dawne wsie (np. Wilkowyje, Cielmice), tyskie przysiółki (np. Glinka, Zawisć), Stare Tychy (główna część miejscowości do 1970 roku – oddano wtedy do użytku nowy Urząd Miasta) oraz Nowe Tychy (obecnie Śródmieście).

W przypadku Śródmieścia można wyróżnić jego część Północną i Południową, które przedzielone są linią kolejową nr 179 otwartą dnia 1 czerwca 1958 roku. Sama linia położona jest w wykopie, a połączenia między częściami miasta zostały zorganizowane za pomocą mostów i kładek dla pieszych. Całe śródmieście dzieli się na 23 osiedla budowane pomiędzy 1950 rokiem a latami 80-tymi. Unikatowe w skali kraju jest nazewnictwo osiedli – pochodzące od imion żeńskich nadawanych w kolejności alfabetycznej, np. pierwsze wybudowane nowe osiedle „A” pochodzi z imienia Anna, „B” jak Barbara itd.². Z nazewnictwem osiedli wiązały się również nazwy ulic, której pierwsza litera musiała odpowiadać. Całość Śródmieścia określana jest mianem Nowych Tychów.

²Wyjątkami są tutaj jedynie osiedla Balbina oraz Cztery Pory Roku, które powstały po 1989 roku, kiedy przestano nadawać osiedlom nazwy alfabetycznie.

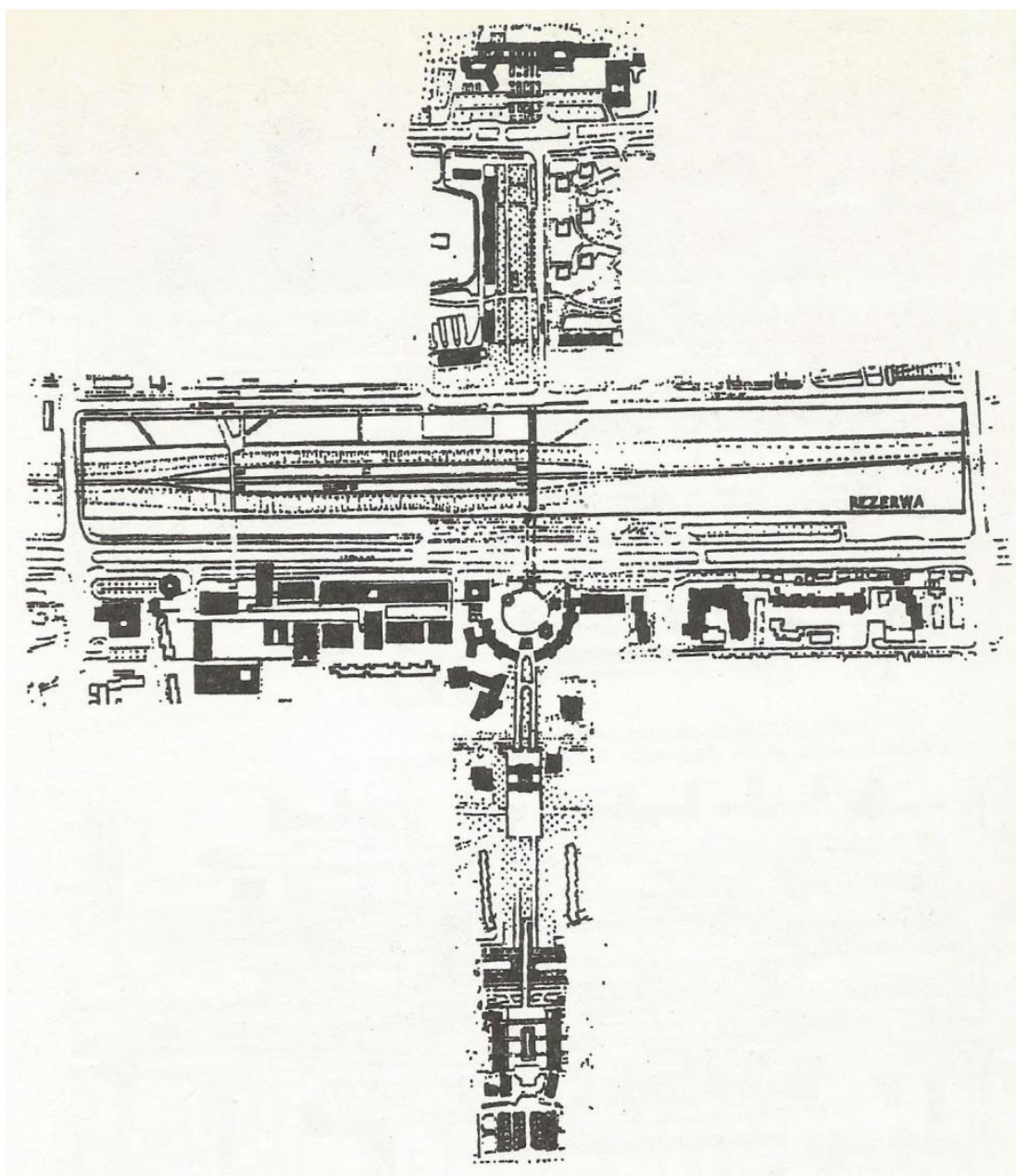
Mapa 3. Podział Tychów na jednostki pomocnicze. (sit.umtychy.pl)

3.2 Niezrealizowane plany dotyczące Śródmieścia

Mimo ambitnych planów utworzenia zupełnie nowego centrum miasta, nigdy ono nie powstało. Nie wybudowano zarówno dworca na stacji Tychy Miasto³, jak i dwupoziomowego placu, mającego znajdować się w bezpośrednim sąsiedztwie dworca i pełniącego funkcje mieszkaniowe oraz handlowo-usługowe. W chwili obecnej, znaczna część obszaru projektowanego centrum, w dalszym ciągu pozostaje niezagospodarowana.

³W 2012 roku, stacja Tychy Miasto przestała funkcjonować po remoncie linii 179. Otwarto wtedy za to w okolicy nowe przystanki: Tychy Aleja Bielska, Tychy Grota-Roweckiego oraz Tychy Lodowisko. Tym sposobem mieszkańcy uzyskali łatwiejszy niż wcześniej dostęp do transportu kolejowego, pełniącego głównie rolę bezpośredniego połączenia ze stolicą województwa śląskiego – Katowicami.

Podobnie było z Osią Zieloną. Jej początkowym zadaniem było połączenie parków Północnego i Południowego. Ze względu jednak na nagłe zmiany w zakładanej dla nowo budowanego miasta liczbie mieszkańców i nacisk na szybkie wznoszenie osiedli, część osi zielonej oraz Park Południowy nigdy nie powstały. „Trudnym okresem w realizacji założeń Planu Generalnego okazały się lata 70. XX w. [...] W tym czasie rozpoczynano realizację osiedli w dzielnicy południowej (od linii wykopu kolejowego na południe) i to na tym obszarze nastąpiły największe zmiany w stosunku do pierwotnego planu Wejchertów, w tym znaczące uszczuplenie terenów usługowych i rekreacyjno-parkowych.” (Dudek-Klimiuk, 2016).

Ryc. 5. Główne założenie śródmiejskie w oparciu o krzyżujące się osie: zieloną i kolei średnicowej. (Jak powstawało miasto: monografia planowania, H. Adamczewska-Wejchert, K. Wejchert, Tychy 1995)

Fot. 9. Widok na południową część osi zielonej. For Tomasz Zakrzewski, Archifolio.pl, 2017. (*Tychy – dziedzictwo nowego miasta. Architektura i urbanistyka z lat 1955-1989*, Muzeum Miejskie w Tychach, Tychy 2017)

Fot. 10. Opuszczone perony dawnej stacji kolejowej Tychy Miasto.

Fot. 11. Plac Baczyńskiego w Tychach – miejsce wielu spotkań towarzyskich społeczności tyskiej, przez wielu uważany za główne tego typu miejsce w mieście (centrum).

4. Zmiany na przestrzeni lat

Tychy są miastem nietypowym i wyróżniają się na tle innych miast Górnego Śląska, swoją wyjątkową historią i charakterem zabudowy, warunkowanym omówioną wcześniej koncepcją rozwoju urbanistycznego. Efektem wdrożenia planu rozbudowy Tychów było nasilenie ruchów migracyjnych i znaczne zmiany demograficzne. Wieloletnia rozbudowa miasta zmieniła znacząco przestrzeń miejską. Przyczyniła się także do rozwoju przemysłu, transportu czy niezbędnej dla nowego miasta, infrastruktury. Konsekwencją jest przemiana Tychów, z mało znaczącej miejscowości w ponad stutysięczne miasto.

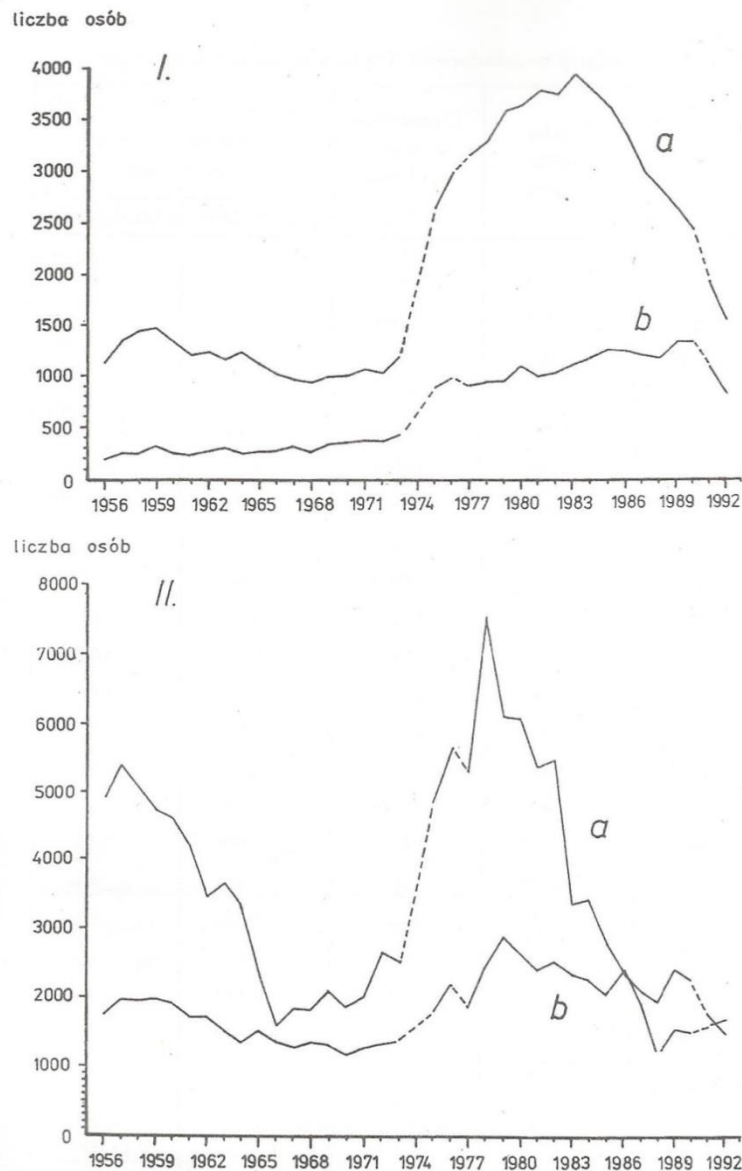
4.1 Demografia, migracje

W okresie po II wojnie światowej, w latach 1950-1960 na terenie województwa katowickiego występował duży ruch migracyjny. Jak wynika z pracy L. Kosińskiego *Migracje ludności w Polsce w latach 1950—1960*, 756,8 tyś. osób (23% ogółu mieszkańców województwa) stanowiło ludność napływową. Odnotowano w tym napływ 19,9 tyś. osób spoza granic Polski oraz największy w skali kraju zastrzyk ludności napływowej z innych województw wynoszący 345,8 tyś.

Migracje miały decydujący wpływ na przyrost liczby ludności w Tychach. Przykładowo w 1960 napływ ludności był około 3 krotnie wyższy niż liczba urodzeń (ryc. 6.). W tym roku miasto Tychy odnotowuje udział ludności napływowej na poziomie aż 74% (tab. 1.).

Miejsce zamieszkania z dnia 6.12.1960 r.	Ludność								
	ogółem	mieszkająca w tym samym miejscu		napływowa z Polski		napływowa z zagranicy		napływowa z nieustalonych miejsc zamieszkania	
		liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Województwo katowickie	3 274 512	2 517 676	77,0	716 978	21,8	19 965	0,6	19 893	0,6
Miasto Tychy	49 914	12 980	26,0	34 362	68,7	2 172	4,5	391	0,8

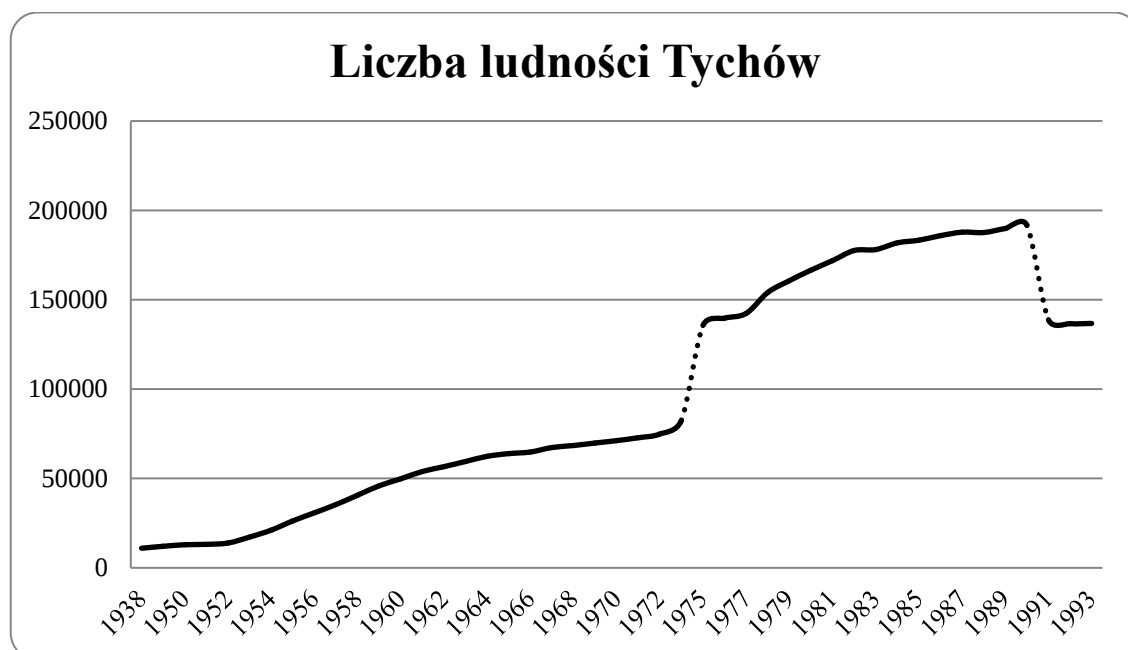
Tab. 1. Ludność i jej imigracje z lat 1950–1960 – Tychy i województwo katowickie. (Na podstawie: *Migracje ludności w Polsce w latach 1950—1960*, L. Kosiński, Warszawa 1968)

Ryc. 6. Liczba urodzeń *a* i zgonów *b* ogółem (I.) oraz napływu *a* i odpływu *b* ludności ogółem (II.) w Tychach – lata 1956 – 1992. (Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996)

Miasto w ciągu zaledwie 40 lat zmieniło się nie do poznania. Było to związane z szybkim wzrostem liczby mieszkańców. Proces ten najintensywniej zachodził w dwóch przedziałach czasowych (wyk. 1) – pomiędzy 1952 a 1964 oraz 1977 a 1982 rokiem. Są one związane z wkraczaniem w kolejne etapy budowy Nowych Tychów. Pierwsza z nich rozpoczęła się wraz z zatwierdzeniem planu generalnego miasta i zakończyła się po ukończeniu części północnej Śródmieścia. Druga zaś koreluje z rozpoczęciem prac budowlanych nad częścią południową. Fragmenty wykresu przedstawione linią przerywaną wskazują na zmiany powiązane ze zmianami granic

miasta⁴. Tym sposobem między 1950 a 1990 rokiem przybyło o 178 796 mieszkańców do liczby 191 723. Według danych z 2022 roku w Tychach mieszkało zaś 123 105 mieszkańców.

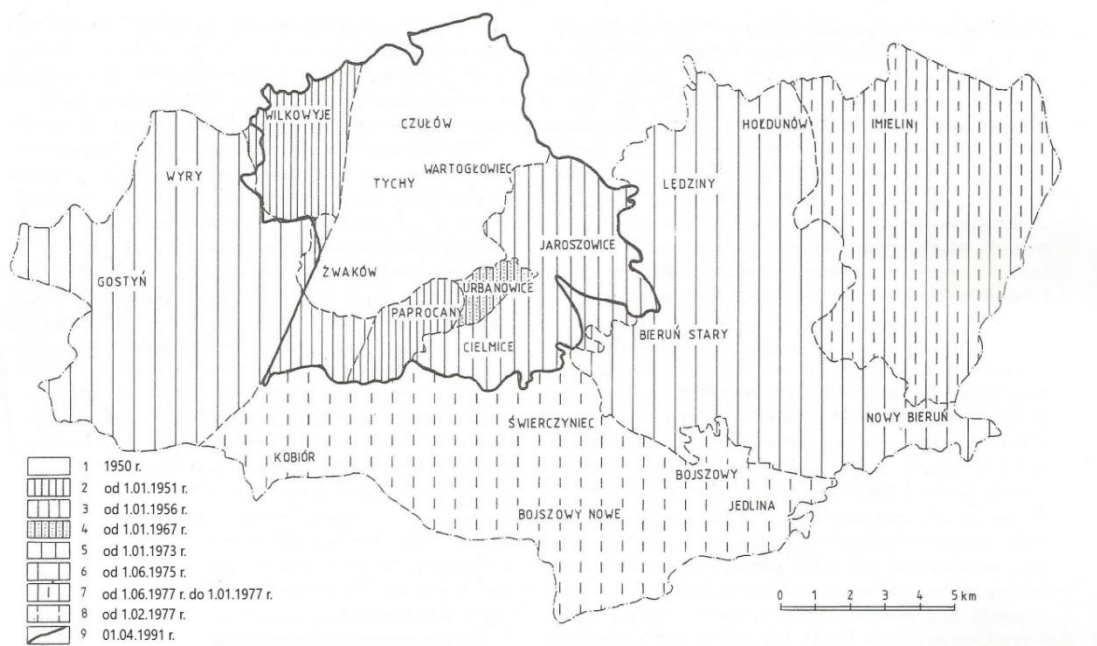

Wyk. 1. Zmiany w liczbie ludności Tychów w latach 1938-1993. (Na podstawie: *Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996*)

4.2 Przestrzeń miejska

Po 1950 roku Tychy bardzo szybko zaczęły się rozrastać nie tylko w kontekście ludnościowym wywołanym imigracją, ale także administracyjnym (ryc. 6), na co wpływ miała ciągła rozbudowa głównego ośrodka miejskiego i przyrost liczby ludności. Do miasta w latach 1951-1973 przyłączano tym samym kolejne pobliskie wsie. Duża zmiana nastąpiła 5 czerwca 1975 r. kiedy w wyniku ogólnopolskiej reformy włączono do Tychów okoliczne mniejsze miasta i gminy (największe z miast – Bieruń liczył w tamtym czasie prawie 19 tys. mieszkańców). Od 1977 r. całe miasto zajmowało powierzchnię 271 km². Następnie w 1991 r. podzielono ponownie obszar na 3 osobne miasta na prawach powiatu oraz 3 gminy, w wyniku czego Tychy zmniejszyły się ponad trzykrotnie – do 82 km².

⁴Na wykresie uwzględniono tylko największe zmiany granic administracyjnych Tychów z lat 1975 i 1991.

Ryc. 7. Zmiany granic miasta między 1950, a 1991 rokiem. (Na podstawie: Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996)

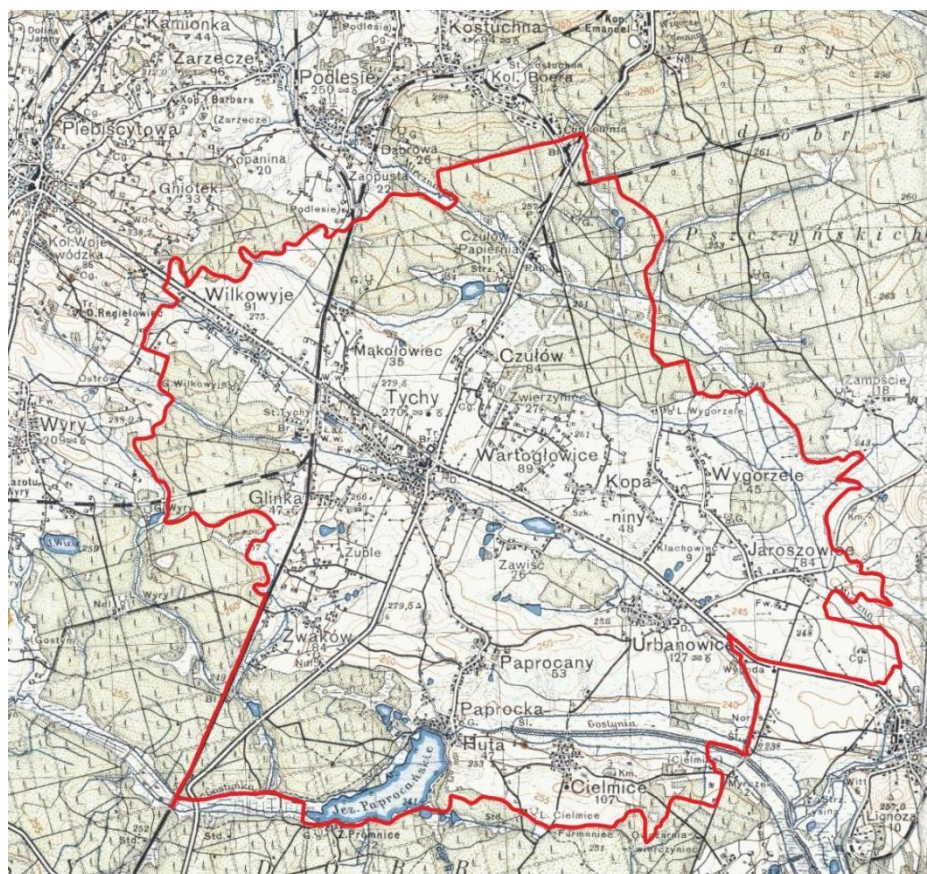
Rozbudowa Tychów miała bardzo duży wpływ na okoliczny krajobraz. Słabo rozwinięta typowo wiejskiej zabudowa, przeszła dynamiczną zmianę w socjalistyczne blokowiska i tereny przemysłowe. W obszarze miejscowości coraz większy procent zaczęła więc stanowić przestrzeń miejska, a co za tym idzie nastąpił spadek powierzchni obszarów o charakterze naturalnym (tab.1). Powierzchnia lasów zmniejszyła się o 5,5%. Ponadto o zmianach charakteru miejscowości z rolniczej osady, świadczy także spadek powierzchni gruntów ornych o 10,8%. Zauważamy natomiast wzrost udziału obszarów przekształconych przez człowieka: zieleń miejska (1,1%), zbiorniki wodne (0,1%), zabudowa miejska (7,7%), zakłady przemysłowe (3,9%) oraz drogi i linie kolejowe (3%).

Typy użytków	1950		1990	
	km2	%	km2	%
Lasy	21,25	26,2	16,94	20,7
Grunty orne	43,25		33,58	
W tym		52,9		42,1
szklarnie	-		0,68	
Łąki i pastwiska	11,70	14,3	12,91	15,8
Zieleń miejska	0,90		1,81	
W tym				
cmentarze	0,05		0,07	
ogródki działkowe	0,50	1,1	0,72	2,2
parki i zieleń				
zabudowy miejskiej i	0,35		1,02	
przemysłowej				
Zbiorniki wodne	1,41	1,8	1,55	1,9
Zabudowa miejska	1,10		7,34	
W tym				
zabudowa o wysokim				
stopniu	-	1,3	3,25	9,0
zainwestowania				
zabudowa o niskim	1,10		4,09	
stopniu				
zainwestowania				
Zakłady przemysłowe	0,18	0,2	3,32	4,1
Drogi i linie kolejowe	1,90	2,2	4,25	5,2

Tab. 2. Zmiany w zakresie typu użytkowania przestrzeni w granicach miasta Tychy między 1950 a 1990 rokiem. (Na podstawie: *Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996*)

Rozwój miasta początkowo bazował jedynie na ogólnym projekcie. Z tego wynika szybka ekspansja Tychów w kierunku południowym. Po otwarciu linii kolejowej nr 179 począwszy od osiedla „B” nowa siatka ulic była oparta na jej wykopie. W porównaniu do dość chaotycznego układu przedwojennych budynków i ulic, nowopowstające były dobrze przemyślane – budowane więc budynki mieszkalne wprowadziły ład architektoniczny, stworzono również dużo terenów zielonych.

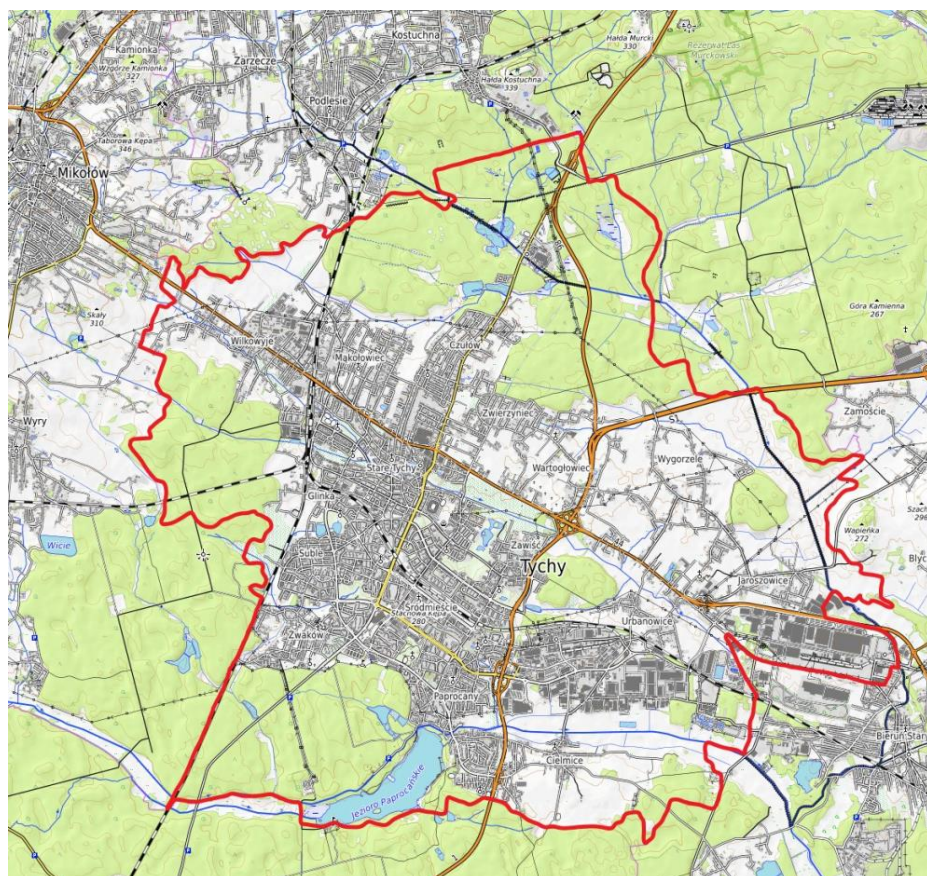
Migracje w drugiej połowie XX wieku nie były jednak tylko spowodowane budową nowych osiedli, wynikającą z wcześniej wspomnianego planu urbanistycznego. W tamtym okresie doszło również do intensywnego rozwoju dzielnic znajdujących się na obrzeżach miasta. Powstawała tam i dalej powstaje, prywatna zabudowa domów jednorodzinnych. Tym sposobem przerwy między zabudową powoli zaczęły „zarastać”, tworząc mocno zwarte połączenie dwóch odmiennych myśli urbanistycznych.

Ryc. 8. Mapa przedstawiająca okolicę Tychów z lat 1924 – 1939. (geoportal.orsip.pl)

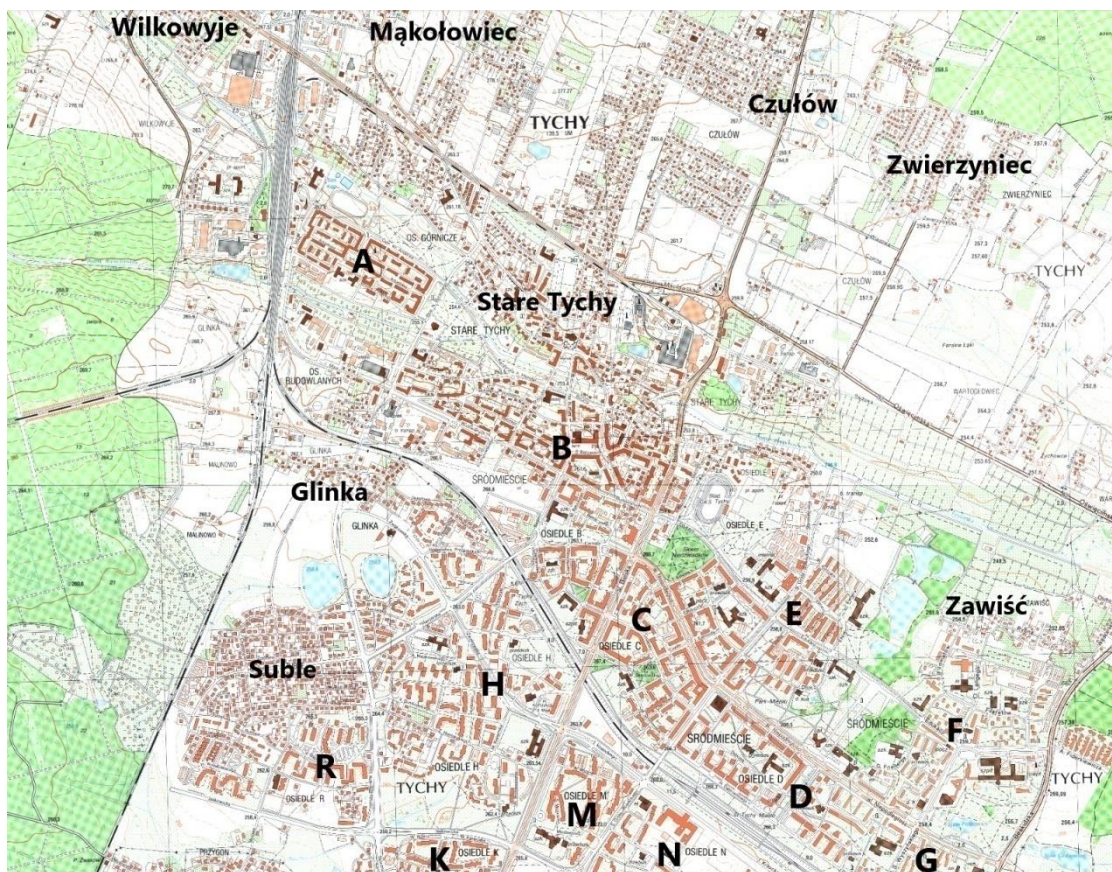
Ryc. 9. Mapa przedstawiająca okolice Tychów z lat 1963 – 1974. (geoportal.orsip.pl)

Ryc. 10. Mapa przedstawiająca okolice Tychów w 2023 roku. (streetmap.pl)

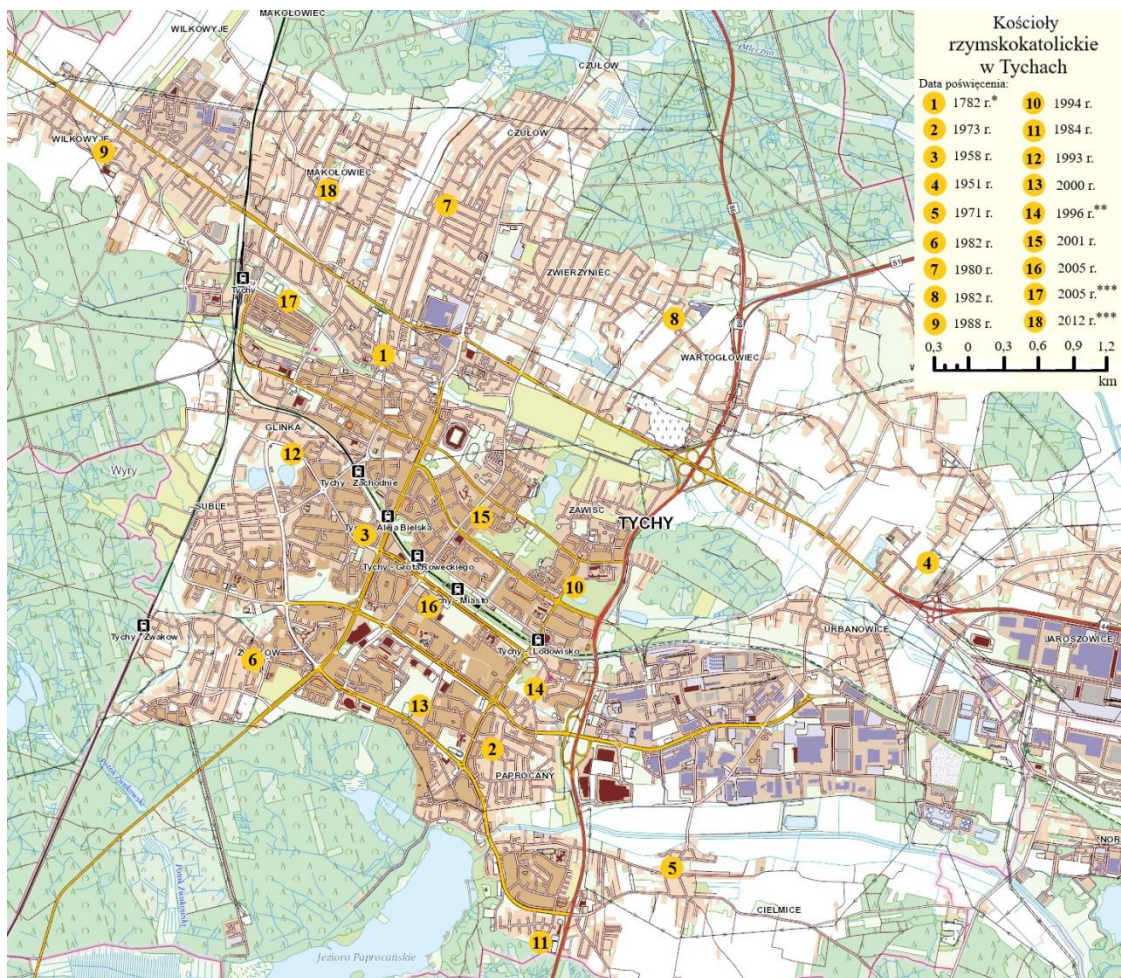

Ryc. 11. Mapa przedstawiająca centralną część Tychów z lat 1958 – 1961. (geoportal.orsip.pl)

Ryc. 12. Mapa przedstawiająca centralną część Tychów z roku 1993. (geoportal.orsip.pl)

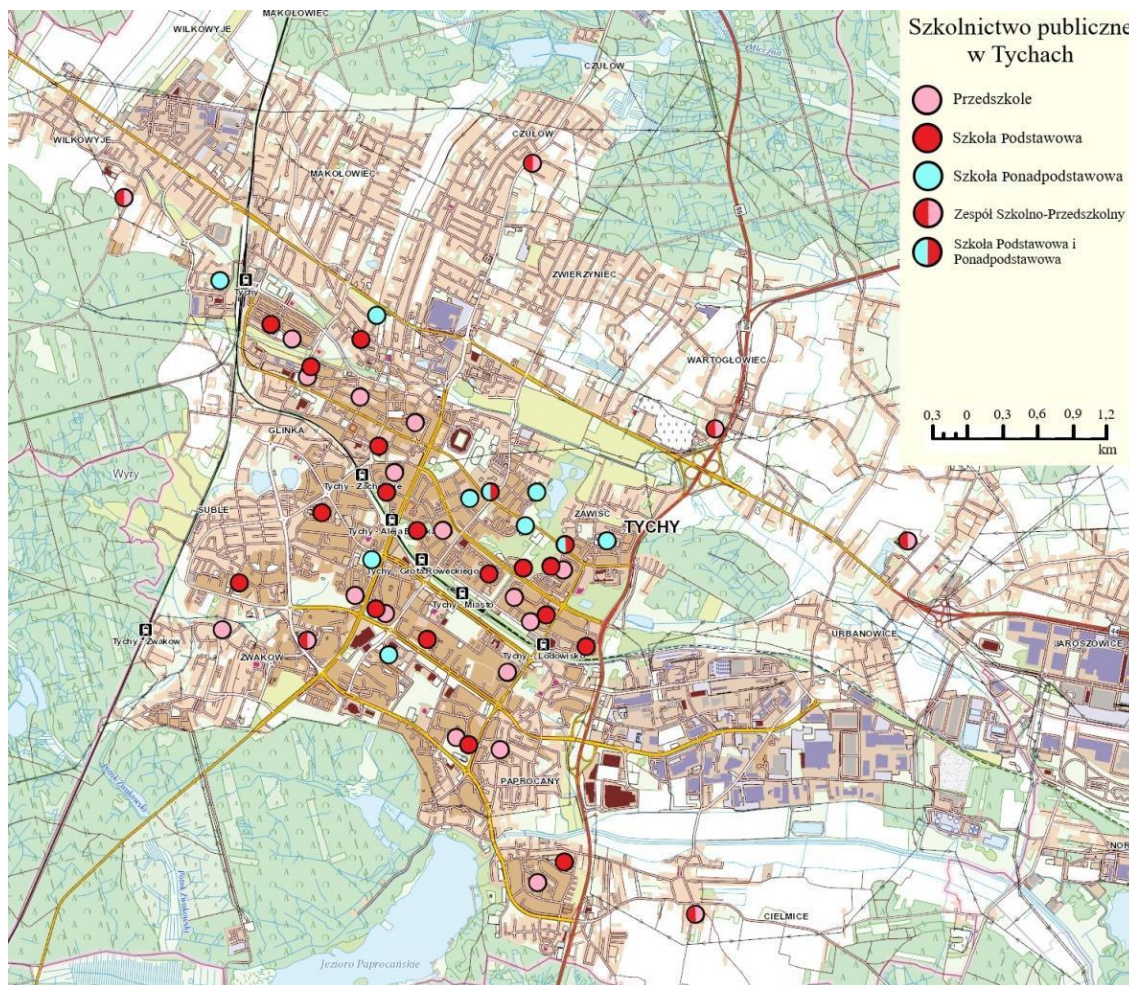
Dobrym przykładem na szybkie tempo rozwoju miasta są kościoły, będące przedmiotem erygowania parafii w Tychach. Pierwszym tego typu obiektem religijnym (wyznania Kościoła Katolickiego) w Tychach był drewniany kościół powstały już 1480 r., natomiast w latach 1780-82 wybudowano kościół murowany. Następnie dopiero od 1937 roku zaczęły w mieście powstawać nowe kościoły, których obecnie jest 18. Należy przy tym jednak zaznaczyć, że towarzyszyły temu spore problemy prawne, spowodowane brakiem przychylności ówczesnych władz do religii, dlatego powstawały z dużym opóźnieniem.

Mapa 4. Położenie kościołów rzymskokatolickich w Tychach wraz z datami ich poświęcenia/powstania. (mapy.geoportal.gov.pl)

*data powstania, ** data poświęcenia tymczasowej kaplicy, ***data erygowania parafii, 1 – Kościół pod wezwaniem Świętej Magdaleny (obiekty murowane) – obiekt najstarszy, 18 – Kościół Świętej Ojca Pio – obiekt najmłodszy

Oczywiście rozwój miasta wiąże się także z budową całej infrastruktury komunikacyjnej czy pomocniczej, w tym m. in. szkół. W 1939 roku w Tychach znajdowało się 5 szkół powszechnych. Brak było w tym czasie jakiegokolwiek szkoły średniej. Rozwój szkolnictwa rozpoczął się dopiero po II wojnie światowej, kiedy w ramach nowego miasta konieczne było zapewnienie edukacji dla dzieci nowoprzybyłych rodzin. Przy osiedlach powstawały przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe. Obecnie w terenach Tychów znajduje się 49 placówek (budynków) pełniących funkcje dydaktyczne, które są publiczne i finansowane przez miasto.

W czasie początków Nowych Tychów bardzo duża część mieszkańców pracowała poza miastem, w zlokalizowanych niedaleko Kopalniach Węgla Kamiennego „Wesoła”, „Piast” oraz „Ziemowit”, ale i również położonych dalej zakładach pracy (np. Huta „Katowice”). Zmianę przyniosły lata 60. i 70. XX w., kiedy to powstały m. in. : Zakład Elektroniki Górniczej (ZEG) i największy zakład w Tychach: Fabryka Samochodów Małolitrażowych (FSM), który obecnie pod nazwą FCA Poland Sp. z o.o. zatrudnia ok. 2,6 tys. osób (na początku lat 90. było to ponad 7 tys.). Inwestycje te dające nowe miejsca pracy i możliwość stałego zarobku przyspieszyły budowę nowych blokowisk na południu Śródmieścia w latach 70. i były powodem drugiego okresu najszybszego przyrostu liczby licznosci miasta, wywołanej głównie falą imigracyjną.

Ze względu na przemysłową koncepcję, większość przemysłu tyskiego powstałego w XX wieku, mieści się w granicach dwóch stref przemysłowych określanych mianem terenów przemysłowych „Północ” oraz „Wschód” (obecnie należy pod KSSE – Podstrefa Tyska⁵). Są one strategicznie usytuowane blisko głównych połączeń drogowych w mieście. Stanowią one przykład tego, jaką rolę pełniły Tychy w ramach GOP-u – były one przez to nazywane potocznie „sypialnią Katowic”. Wyraźne zmiany mające na celu usamodzielnienie się miasta obserwujemy dopiero pod koniec XX wieku.

⁵Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, powstała wraz z wydaniem rozporządzenia rady ministrów 18 czerwca 1996 r.. Miała za zadanie stworzyć nowe miejsca pracy oraz przyspieszyć procesy restrukturyzacyjne w wyniku zmian ustrojowych z 1989 roku.

Fot. 12. Tyska strefa przemysłowa „Wschód” – ul. Towarowa.

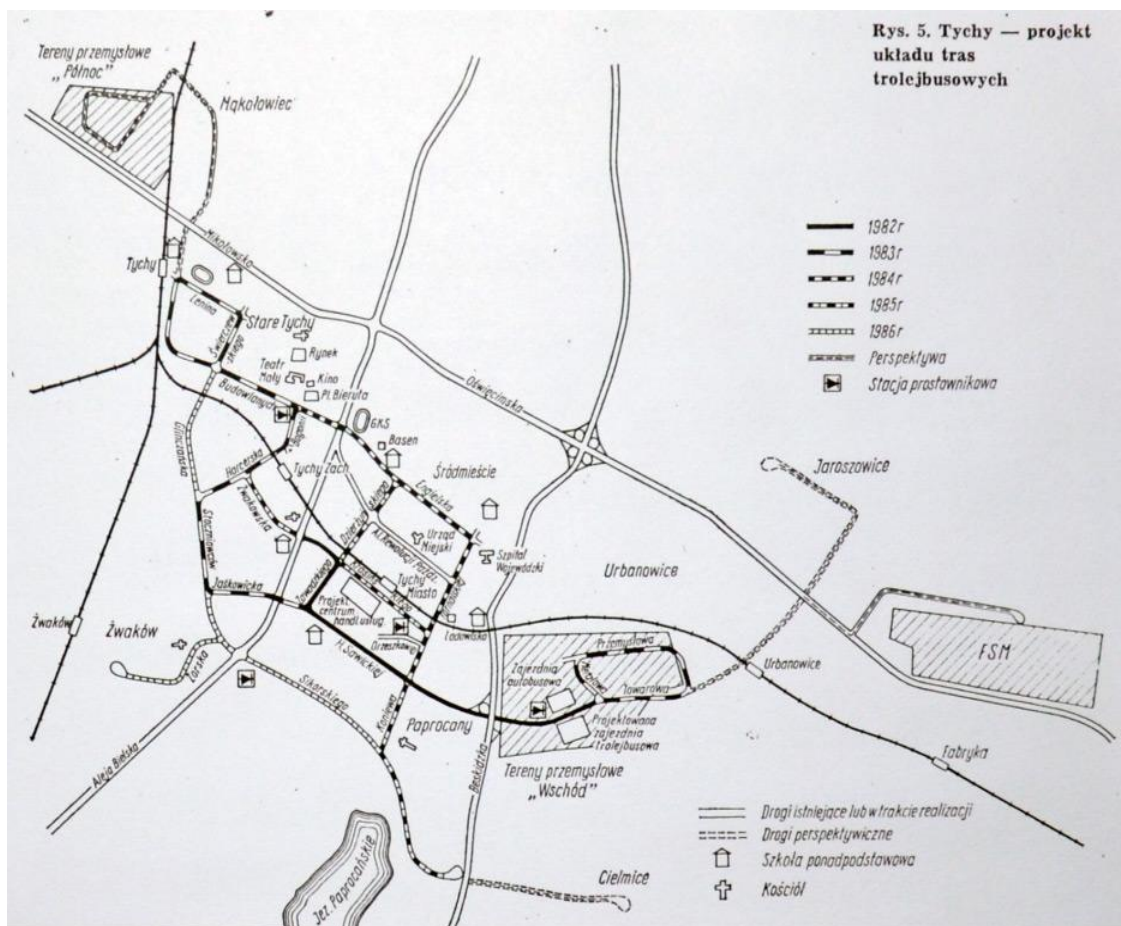
4.4 Transport

Transport w Tychach można podzielić na drogowy i kolejowy. Pierwszy z nich stanowi w ramach transportu indywidualnego, zbiorowego i ciężarowego (w tym tranzyt), podstawę komunikacji między dzielnicami oraz innymi miastami. Głównymi trasami drogowymi prowadzącymi przez Tychy są Droga Krajowa nr 1 (oś północ-południe), 44 (oś wschód-zachód) i 86 (połączenie z Katowicami) oraz Droga Ekspresowa S1 (Wschodnia Obwodnica GOP). Warto zwrócić uwagę na to, że przez budowę ulicy Beskidzkiej (obecnie DK1 i DK86) w latach 70 XX wieku, oś północ-południe tworzyły ulica Katowicka i Aleja Bielska. Decyzja o poprowadzeniu tej relacji nową trasą na wschód od centrum miasta, miała z pewnością duży wpływ na komfort życia mieszkańców w kolejnych dekadach.

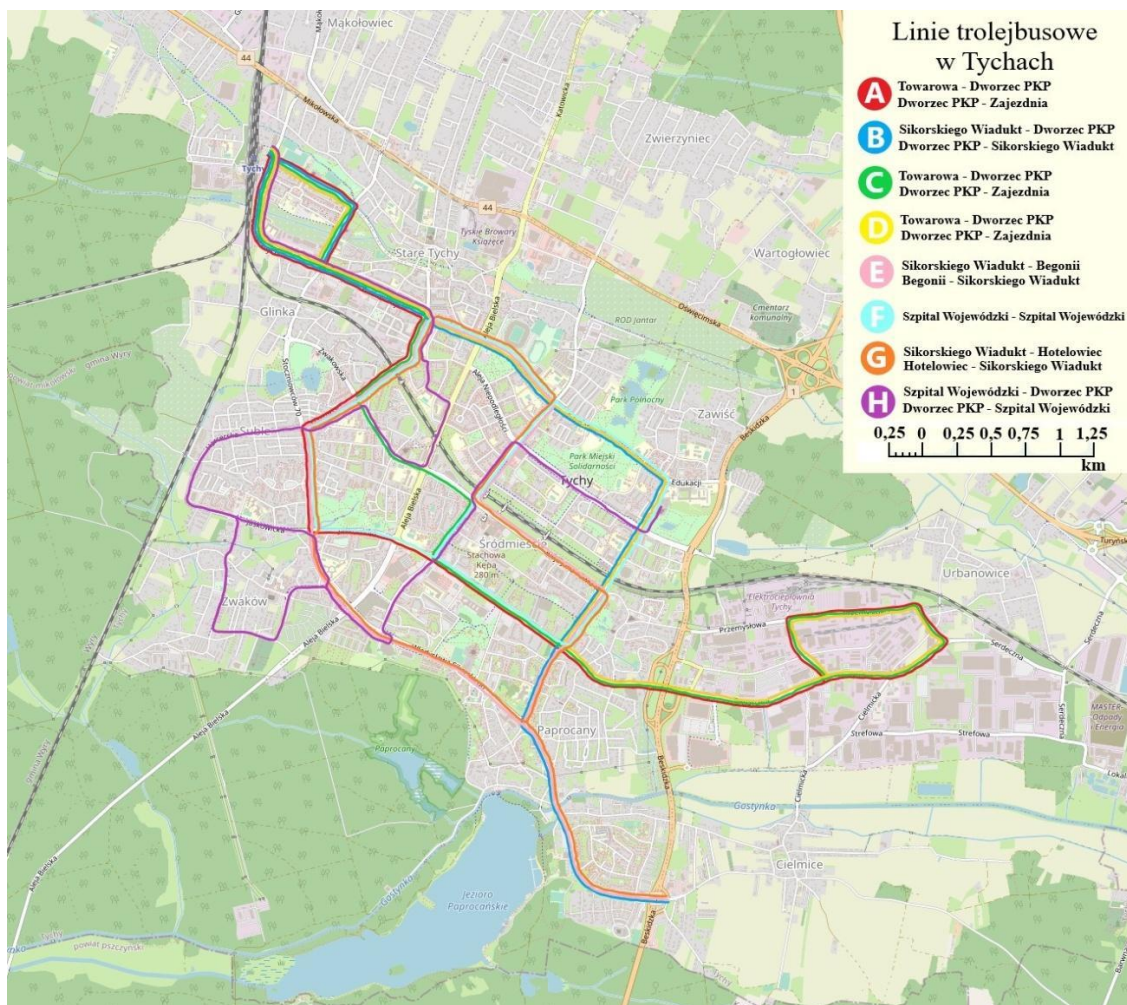
Transport kolejowy realizowany jest natomiast na liniach kolejowych nr 139 (Katowice – Zawdon), 169 (Tychy – Orzesze Jaśkowice) i 179 (Tychy – Mysłowice Kosztowy). Ruch pasażerski jest realizowany na liniach nr 139 i 179 (jedynie na odcinku Tychy – Tychy Lodowisko). To właśnie kolej w początkach Nowych

Tychów była głównym środkiem transportu – miała więc wpływ na atrakcyjność miasta i jego dalszy rozwój. Z jednej strony to koleją przywożone były niezbędne materiały budowlane potrzebne do wznoszenia nowych osiedli. Z drugiej, codziennie podróżowali nią robotnicy dojeżdżający do pracy w kopalniach i hutach. Tak wspomina to w książce *Osiedle A, czyli pierwsze*, Danuta Rzepka – mieszkanka osiedla A w latach 1954-75: „Zamieszkiwały tu głównie młode wielodzietne rodziny, przeważnie górnicze. To sprawiało, że rytm życia większości rodzin był podporządkowany pracy ojców na kopalni. Do pracy jeździli pociągiem i pociągiem wracali” (Tychy, 2021).

Ze względu na dość szybko wzrastającą liczbę mieszkańców i prognozowany dalszy jej wzrost, koniecznym było zapewnienie miejskiego transportu zbiorowego. Komunikacja miejska w Tychach funkcjonuje od 1959 roku, jednak samo PKM Tychy do 1991 roku działało w ramach Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Komunikacji. Początkowo zajezdnia autobusowa znajdowała się przy ul. Sadowej, jednak w 1976 r. została przeniesiona na ul. Towarową, gdzie działa do dnia dzisiejszego. Od 1982 r. w mieście działają także linie trolejbusowe. W chwili obecnej są to linie o numeracji alfabetycznej od A do H. Wpływ na rozwój linii trolejbusowych w mieście miał dogodny układ ulic, o dużej szerokości, która była niezbędna do budowy odpowiedniej infrastruktury.

Ryc. 13. Istniejące i planowane linie trolejbusowe w Tychach – lata 1982-86. (tlt.pl)

Mapa 7. Linie trolejbusowe w Tychach – stan na rok 2023. (openstreetmap.com)

Fot. 13. Trolejbus – linia A (ul. Towarowa).

5. Ankieta – czasy współczesne

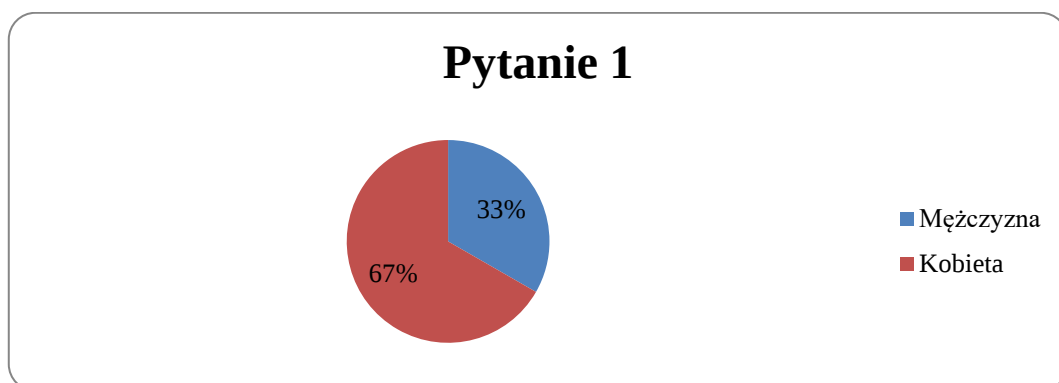
5.1 Opis ankiety

W celu sprawdzenia, czy zmiany w przestrzeni Tychów dalej występują w takim stopniu jak kiedyś i próby stwierdzenia, czy wynikają z tego pewne ruchy migracyjne, udostępniłem uczniom tyskiego Zespołu Szkół nr 1 im. Gustawa Morcinka ankietę związaną z poruszonym w pracy zagadnieniem. Ankietę podzieliłem na dwie części: pierwszą, dotyczącą miejsca zamieszkania i pochodzenia ankietowanego oraz drugą, dotyczącą stwierdzenia i oceny występujących w mieście zmian. W ankiecie wzięło udział 30 uczniów klas liceum i technikum.

5.2 Pytania i odpowiedzi

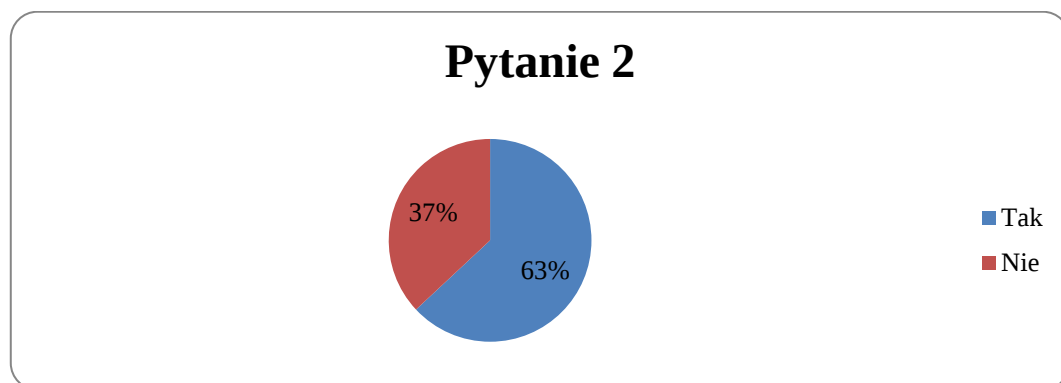
- Pytanie 1–*Podaj swoją płć.*

Jest to pytanie kontrolne mające na celu sprawdzenie jaką część ankietowanych stanowili mężczyźni, a jaką kobiety.

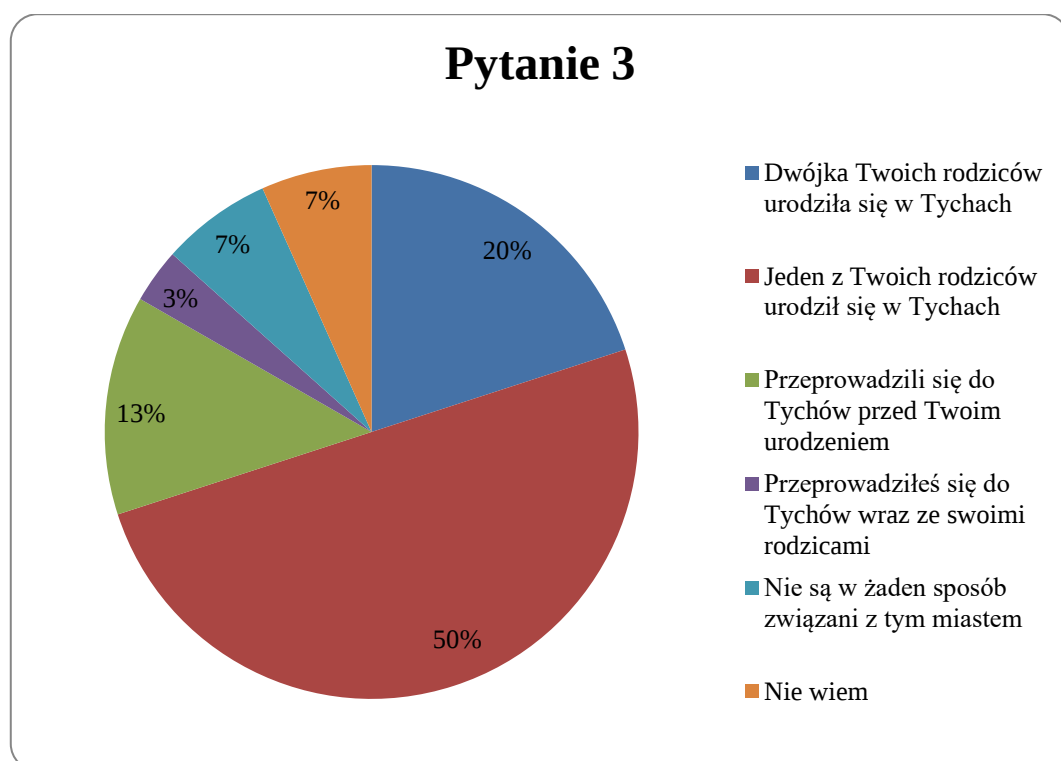
- Pytanie 2 – *Czy urodziłeś/aś się w Tychach?*

Pytanie zadane w celu możliwości wskazania ewentualnego wpływu miejsca zamieszkania na odpowiedzi w dalszej części ankiety.

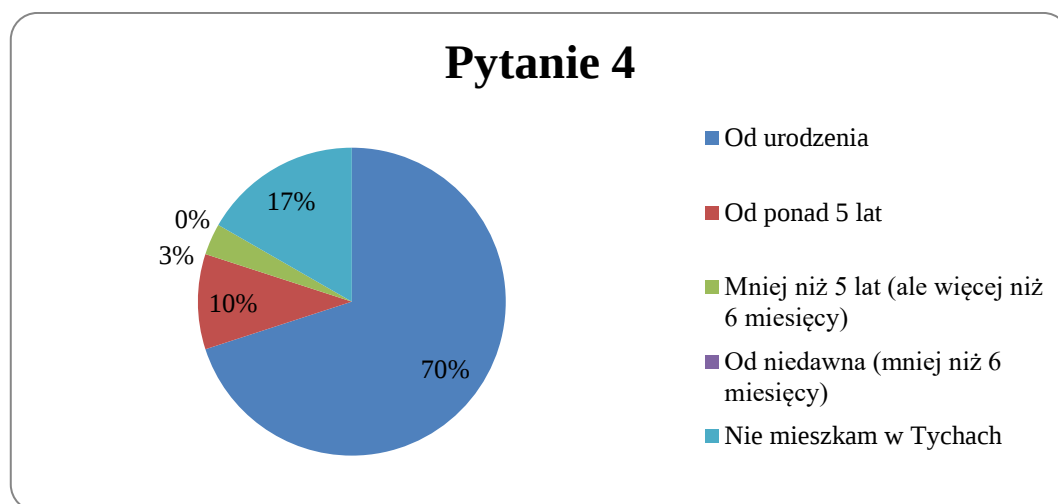
- Pytanie 3 – *Na ile Twoi rodzice są związani z miastem Tychy?*

Sprawdzenie, w jakim stopniu rodzice ankietowanego i on sam są związani z miastem.

- Pytanie 4 – *Od jakiego czasu mieszkasz w Tychach?*

Pytanie w celu dopełnienia pytania nr 3 i sprawdzenia, do jakiego okresu czasu ankietowany odnosi się opisując zmiany (lub ich brak) w przestrzeni miejskiej.

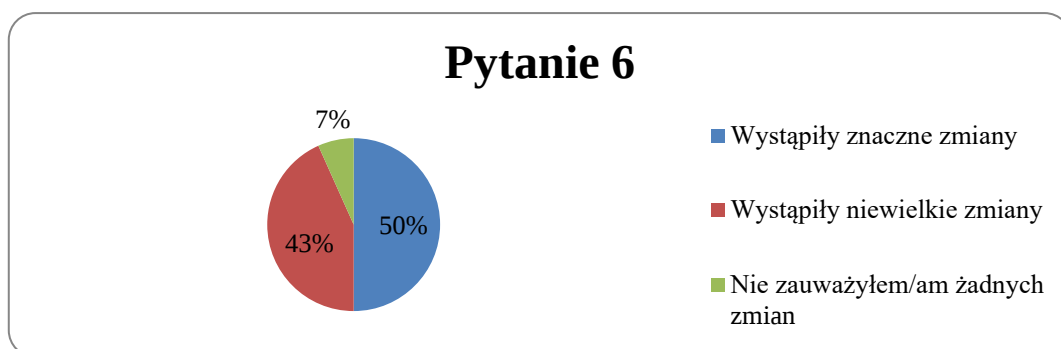
- Pytanie 5 – *W jakiej dzielnicy miasta Tychy mieszkasz? Jeśli nie mieszkasz w Tychach, podaj miasto swojego zamieszkania.*

Zapytanie o dzielnicę, pozwala na dokładne stwierdzenie do jakiego obszaru odnosi się ankietowany.

Najbliżej szkoły zamieszkiwali pytani z dzielnicy Śródmieście, z czego najbliższym wymienionym osiedlem było Osiedle F (gdzie znajduje się placówka). Najdłuższy dojazd do placówki mieli natomiast uczniowie z okolicznych miejscowości tj. Świerczyniec, Kobiór, Wyry, Lędziny.

- Pytanie 6 – *Czy podczas swojego okresu zamieszkania w Tychach zauważyłeś/aś zmiany w okolicy swojego domu/bloku? Np. renowacje terenów zielonych lub dróg/chodników, termomodernizacja budynków, nowe budynki mieszkaniowe/usługowe, ale też i zmiany negatywne. Jeśli nie mieszkasz w Tychach odwołaj się do miejsca w którym najczęściej przebywasz w tym mieście (np. okolice szkoły).*

Określenie, czy w okolicy do której odnosił się ankietowany w Tychach, w danym czasie wystąpiły, jakiekolwiek zmiany przestrzenne.

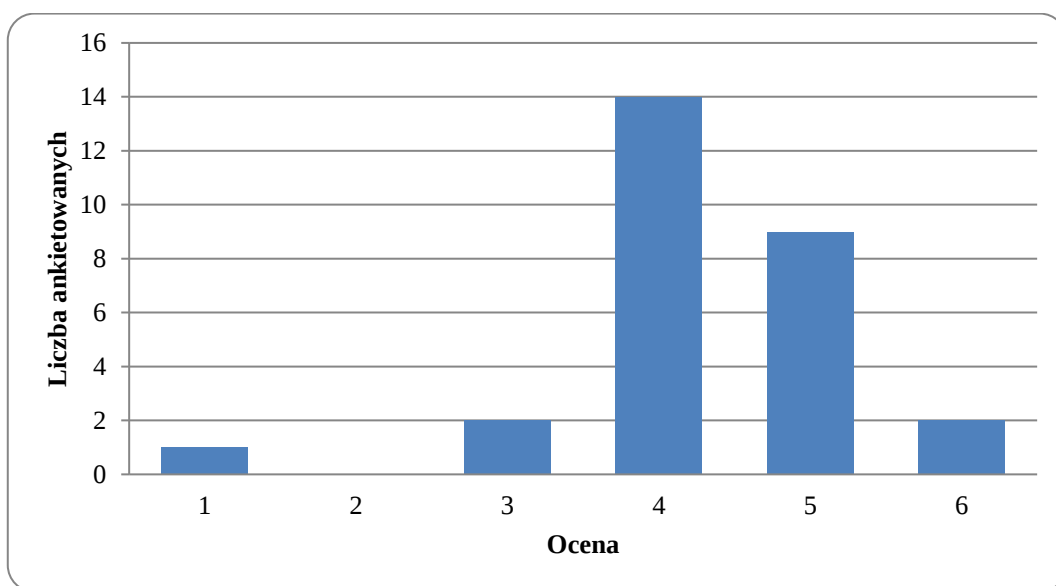
- Pytanie 7 – *Opisz krótko gdzie i jakie zmiany zauważyłeś/aś.*

Krótki opis jakie zmiany zdaniem ankietowanego wystąpiły na podstawie pytania nr 6.

Przykładowe odpowiedzi:

- „Na osiedlu C przez ostatnie lata zmieniło się całkiem wiele rzeczy, począwszy od termomodernizacji wielu budynków, przez renowacje dróg i chodników, aż do powstania nowych terenów zielonych, a w zasadzie ich renowacji.”
- „Renowacje bloków, inne sklepy, budowanie nowej infrastruktury.”
- „Coraz więcej nowych domów na Wilkowyjach i co za tym idzie, większy ruch na ulicach.”
- „Powstanie marketu na dawnej łące, postawienie nowych prywatnych bloków mieszkalnych, odnowienie starszych bloków, urozmaicenie infrastruktury (place zabaw, chodniki, sklepiki i różne punkty usługowe).”
- „Renowacja rynku na Osiedlu K oraz bloków.”
- „Zasiedlanie pustych pól, budowa osiedla „Łabędzie”, dobudowa drogi, renowacja chodników, renowacja przystanków, renowacja krzyża i wszystko to na Mąkołowcu.”
- „Renowacje chodników, zieleni, śmietnika.”

- „Modernizacja przystanków, przebudowa chodników powstanie ronda na myśliwskiej oraz powstanie znacznej ilości osiedli domków jednorodzinnych/apartamentów.”
 - „Nowe ścieżki rowerowe.”
- Pytanie 8 – *Oceń zaobserwowane zmiany (pomiń w przypadku braku zmian).*
Ocena zmian zaobserwowanych przez ankietowanego w skali od 1 do 6.

5.3 Analiza odpowiedzi i wnioski

Na samym początku warto zwrócić uwagę na fakt, że $\frac{2}{3}$ ankietowanych stanowiły kobiety (pytanie 1). W pytaniu 3 należy zauważyć, że w 66% przypadków możliwe były ruchy migracyjne na terenie miasta, bezpośrednio wskazuje na to 16% ankietowanych (odpowiedzi: uczeń przeprowadził się do miasta wraz ze swoimi rodzicami, rodzice ucznia przeprowadzili się do Tychów przed jego urodzeniem), a 50% odpowiada, że jeden z rodziców urodził się w Tychach, co można połączyć z emigracją tego rodzica lub imigracją drugiego z rodziców do miasta. W pytaniu 4 widzimy, że spośród 83% uczniów zamieszkujących Tychy nieco ponad $\frac{4}{5}$ żyje w mieście od urodzenia, a także można wykazać, że więcej osób obecnie mieszka w Tychach, niż się w nich urodziło (na podstawie pytania 2 jest ich 63%). Pytanie 5 wykazało, że uczniowie pochodzą z różnych od siebie dzielnic Tychów i okolicznych miejscowości, dla których Tychy mogą stanowić główny ośrodek miejski posiadający

w okolicy największą liczbę mieszkańców. Aż 93% uczniów na podstawie własnych obserwacji zauważyło w mieście zmiany (pytanie 6), a najczęściej wspominanymi zmianami były: budowa nowych osiedli i domów prywatnych, renowacje infrastruktury drogowej, usługowej i rekreacyjnej oraz polepszenie się stanu zieleni miejskiej. Zgodnie z odpowiedziami na pytanie 8, średnia ocena zmian jakie zauważyli ankietowani wyniosła w zaokrągleniu 4,29 w skali ocen szkolnych (od 1 do 6), co należy uznać za wynik pozytywny.

Podsumowując wyniki ankiety, z pytań 2-5 można wywnioskować wystąpienie ruchów migracyjnych ludności do i z Tychów, zauważalnych głównie w pokoleniu rodziców uczniów (a więc sięgające jeszcze końca XX wieku). Pytania 6-8 wskazują za to na dalszy rozwój miasta i poprawę jakości infrastruktury w ostatnich latach. Nie wpływa to jednak znacznie na wzrost zainteresowania przeprowadzką do miasta Tychy w dzisiejszych czasach (według danych GUS za 2022 rok saldo migracji w Tychach wyniosło -539).

6. Podsumowanie

Miasto Tychy bez wątpienia stanowi przykład zmian w krajobrazie Górnego Śląska w XX wieku. Miasto, które w ciągu kilku dekad stało się ważnym ośrodkiem miejskim dla GOP-u, powstało praktycznie od zera na terenach wiejskich, które wcześniej w stosunkowo niewielkim stopniu były przeobrażone przez działalność gospodarczą. Ludność napływająca do Tychów stanowiąca w dużej mierze klasę robotniczą, wpływała pozytywnie na rozwój regionu. Przy tym w zamieszkiwanej przez nią miejscowości wpływ przemysłu ciężkiego na środowisko oraz zdrowie mieszkańców był zdecydowanie niższy niż w centrum aglomeracji. Rozwijające się natomiast od lat 70. tereny przemysłowe ze względu na swoje położenie poza centrum miasta, nie ingerowały silnie w krajobraz całej miejscowości i okolicznych terenów. Problemami, z którymi musieli się jednak zmagać mieszkańcy, były z początku braki w infrastrukturze pomocniczej, która powstawała ze sporym opóźnieniem.

W dzisiejszych czasach rozwój Tychów trwa nadal, jednak jest on mniej intensywny niż w poprzednim wieku. Obecnie można zwrócić uwagę na wzrost prywatnej zabudowy mieszkalnej na obrzeżach miasta, co jest typowe dla dezurbanizacji. Władze miasta starają się wpływać na poprawę warunków życia mieszkańców np. poprzez wzrost udziału zieleni miejskiej, modernizację budynków czy infrastruktury komunikacyjnej. Może to również wpłynąć pozytywnie na wizerunek miasta i zachęcić do nowych inwestycji lub do osiedlania się w Tychach. Obecnie (X 2023) najgłośniejszą inwestycją w mieście jest przebudowa wiaduktów nad torami kolejowymi wzdłuż ul. Mikołowskiej (Drogi Krajowej nr 44). Koszt tej rozpoczynającej się właśnie inwestycji to prawie 60 mln złotych⁶. Mimo to współczesne ujemne saldo migracji, utrzymuje tendencję spadkową liczby mieszkańców. Stanowi to zatem sytuację przeciwną, do obserwowanej w XX w., kiedy saldo utrzymywało poziom dodatni. Nic nie wskazuje przy tym, by obecny trend ten miał się w najbliższej przyszłości odwrócić.

⁶<https://www.tychy.pl/2023/10/09/remont-wiaduktow-na-dk-44-rusza-dzis/>

Bibliografia

1. Praca zbiorowa / pod red. nauk. M. S. Szczepańskiego, *Tychy 1939-1993: monografia miasta*, Tychy 1996
2. H. Adamczewska-Wejchert, K. Wejchert, *Jak powstawało miasto: monografia planowania*, Tychy 1995
3. Muzeum Miejskie w Tychach, *Tychy – dziedzictwo nowego miasta. Architektura i urbanistyka z lat 1955-1989*, Tychy 2017
4. Muzeum Miejskie w Tychach, *Osiedle A, czyli pierwsze*, Tychy 2021
5. J. Dudek-Klimiuk, *Historia terenów zieleni Tychów – ich powstanie i rola w strukturze miasta*, Czasopismo Techniczne. Architektura, t. Y. 113 iss. 1-A, Kraków 2016, s. 59-81
6. K. Dacy-Ignatiuk, *Percepcja przestrzeni miasta Tychy przez młodzież gimnazjalną – wybrane aspekty*, „Acta Geographica Silesiana”, t. 13, nr 2, Katowice 2019, s. 23-37
7. J. Wycisło, *Tworzenie się parafii w wielkim mieście na przykładzie Tychów*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, t. 27-28, Katowice 1994-95, s. 65-80
8. M. Lorbiecki, *Przestrzeń publiczna jako element struktury urbanistycznej miasta modernistycznego. Studium przypadku Zielonej Osi w Tychach*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo”, 8/II, Sopot 2015, s. 63-82
9. P. Rojek-Adamek, G. Gawron, *Współczesne Tychy. Miasto w opiniach mieszkańców*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Studia Sociologica, nr 21, Szczecin 2011, s. 165-183
10. L. Kosiński, *Migracje ludności w Polsce w latach 1950-1960*, Warszawa 1968
11. K. Bierwiazzonek, *Tychy – miasto (po?)przemysłowe i jego mieszkańcy*, Małopolski Instytut Kultury, Kraków 2013, 10.
12. Strony internetowe (stan na X 2023): umtychy.pl, atlaskolejowy.net, pkmtychy.pl, tlt.pl, bld.stat.gov.pl, muzeum.tychy.pl, ksse.com.pl, fcagroup.pl, zabytkitechniki.pl, oswiata.tychy.pl

Spis grafik

Fotografie:

1. Fotografia 1, Tychy – ulica Władysława Sikorskiego (Paprocany), w tle wysoka zabudowa Śródmieścia, materiały własne
2. Fotografia 2, Budowa Osiedla Anna widziana z działki położonej na polach przy Starych Tychach. Lata 1951-53, Muzeum Miejskie w Tychach – fotopolska.eu

3. Fotografia 3, Budowa Technikum Budowlanego przy ul. Engelsa (obecnie ul. Edukacji), w tle stare gospodarstwo oraz Osiedle B, okolice roku 1960, Muzeum miejskie w Tychach (muzeum.tychy.pl)
4. Fotografia 4, Osiedle „A” w trakcie budowy (ok. 1954 rok), Zygmunt Kubski, Muzeum Miejskie w Tychach (muzeum.tychy.pl)
5. Fotografia 5, Osiedle „A” w 2023 roku, materiały własne
6. Fotografia 6, Budowa Osiedla K. Na pierwszym planie krowa – stanowi ona symbol zderzania się w Tychach wsi i nowego miasta. Rok 1977, Michał Cała, Muzeum Miejskie w Tychach (muzeum.tychy.pl)
7. Fotografia 7, Osiedle U widziane z dzisiejszego Parku Błogosławionej Karoliny, lata 80/90 XX w., Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996, s. 158
8. Fotografia 8, Osiedle U widziane z Parku Błogosławionej Karoliny, czasy współczesne (2023 r.), materiały własne
9. Fotografia 9, Widok na południową część osi zielonej. Fot. Tomasz Zakrzewski, Archifolio.pl, 2017, Tychy – dziedzictwo nowego miasta. Architektura i urbanistyka z lat 1955-1989, Muzeum Miejskie w Tychach
10. Fotografia 10, Opuszczone perony dawnej stacji kolejowej Tychy Miasto, materiały własne
11. Fotografia 11. Plac Baczyńskiego w Tychach – miejsce wielu spotkań towarzyskich społeczności tyskiej, przez wielu uważany za główne tego typu miejsce w mieście, materiały własne
12. Fotografia 12, Tyska strefa przemysłowa „Wschód” – ul. Towarowa, materiały własne
13. Fotografia 13, Trolejbus – linia A (ul. Towarowa), materiały własne

Mapy:

1. Mapa 1, Położenie Tychów w orientacyjnym obszarze Górnego Śląska, openstreetmap.com
2. Mapa 2, Tychy i okolica – mapa Prus z roku ok. 1877, maps.arcanum.com
3. Mapa 3. Podział Tychów na jednostki pomocnicze, sit.umtychy.pl
4. Mapa 4, Położenie kościołów rzymskokatolickich w Tychach wraz z datami ich powstania, mapy.geoportal.gov.pl
5. Mapa 5, Szkolnictwo publiczne w Tychach w 2023 r., mapy.geoportal.gov.pl
6. Mapa 6, Ważniejsze zakłady i strefy przemysłowe w Tychach (widok satelitarny 1996 rok), geoportal.orsip.pl
7. Mapa 7, Linie trolejbusowe w Tychach – stan na rok 2023, openstreetmap.com

Ryciny:

1. Rycina 1, Schemat dróg, zabudowy oraz potoków i zbiorników wodnych. Rok ok. 1915 Jak powstawało miasto: monografia planowania, H. Adamczewska-Wejchert, K. Wejchert, Tychy 1995, Rozdział I – 20

2. Rycina 2, Schemat planu ogólnego miasta z 1955 roku, Jak powstawało miasto: monografia planowania, H. Adamczewska-Wejchert, K. Wejchert, Tychy 1995, Rozdział IV – 8
3. Rycina 3, Tygodnik „Panorama” – grudzień 1959 r., Tychy na starych fotografiach (grupa), facebook.com
4. Rycina 4, Plansza studialna „MIASTO NOWE TYCHY 1:2000” z roku 1961, Muzeum Miejskie w Tychach (muzeum.tychy.pl)
5. Rycina 5, Główne założenie śródmiejskie w oparciu o krzyżujące się osie: zieloną i kolei średnicowej, Jak powstawało miasto: monografia planowania, H. Adamczewska-Wejchert, K. Wejchert, Tychy 1995, Rozdział V – 57
6. Rycina 6, Liczba urodzeń *a* i zgonów *b* ogółem (I.) oraz napływu *a* i odpływu *b* ludności ogółem (II.) w Tychach – lata 1956 – 1992 , Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996, s. 172
7. Rycina 7, Zmiany granic miasta między 1950, a 1991 rokiem, na podstawie: Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996, s. 19
8. Rycina 8, Mapa przedstawiająca okolic Tychów z lat 1924 – 1939, geoportal.orsip.pl
9. Rycina 9, Mapa przedstawiająca okolice Tychów z lat 1963 – 1974, geoportal.orsip.pl
10. Rycina 10, Mapa przedstawiająca okolice Tychów w 2023 r., streetmap.pl
11. Rycina 11, Mapa przedstawiająca centralną część Tychów z lat 1958 – 1961, geoportal.orsip.pl
12. Rycina 12, Mapa przedstawiająca centralną część Tychów z roku 1993, geoportal.orsip.pl
13. Rycina 13, Istniejące i planowane linie trolejbusowe w Tychach – lata 1982-86, tlt.pl

Tabele:

1. Tabela 1, Ludność i jej imigracje z lat 1950–1960, na podstawie: Migracje ludności w Polsce w latach 1950—1960 – Tychy i województwo katowickie, L. Kosiński, Warszawa 1968, s. 86-87
2. Tabela 2, Zmiany w zakresie typu użytkowanie przestrzeni w granicach miasta Tychy między 1950, a 1990 rokiem, na podstawie: Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996, s. 265

Wykresy:

1. Wykres 1, Zmiany w liczbie ludności Tychów w latach 1938-1993, na podstawie: Tychy 1939-1993 : monografia miasta : praca zbiorowa / pod red. nauk. Marka S. Szczepańskiego, Tychy 1996, Tabela 1., s.171

Aneks

ANKIETA DLA UCZNIÓW SZKÓŁ ŚREDNICH DOTYCZĄCA ZMIAN W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ W TYCHACH

1. Podaj swoją płeć.
 - a. Kobieta
 - b. Mężczyzna
2. Czy urodziłeś/aś się w Tychach?
 - a. Tak
 - b. Nie
3. Na ile twoi rodzice są związani z miastem Tychy?
 - a. Dwójka Twoich rodziców urodziła się w Tychach
 - b. Jeden z Twoich rodziców urodził się w Tychach
 - c. Przeprowadzili się do Tychów przed Twoim urodzeniem
 - d. Przeprowadziłeś się do Tychów wraz ze swoimi rodzicami
 - e. Nie są w żaden sposób powiązani z miastem
 - f. Nie wiem
4. Od jakiego czasu mieszkasz w Tychach?
 - a. Mieszkam tutaj od urodzenia
 - b. Mieszkam tutaj ponad 5 lat
 - c. Mieszkam tutaj mniej niż 5 lat (ale więcej niż 6 miesięcy)
 - d. Mieszkam tutaj od niedawna (mniej niż 6 miesięcy)
 - e. Nie mieszkam w Tychach
5. W jakiej dzielnicy miasta mieszkasz? Jeśli nie mieszkasz w Tychach, podaj miasto swojego zamieszkania.
(Krótka odpowiedź pisemna)
6. Czy podczas swojego okresu zamieszkania w Tychach zauważyłeś/aś zmiany w okolicy swojego bloku/domu? Np. renowacje terenów zielonych lub dróg/chodników, termomodernizacja budynków, nowe budynki mieszkaniowe/usługowe, ale też i zmiany negatywne. Jeśli nie mieszkasz w Tychach odwołaj się do miejsca, w którym najczęściej przebywałeś w tym mieście (np. okolice szkoły).
 - a. Wystąpiły znaczne zmiany
 - b. Wystąpiły niewielkie zmiany
 - c. Nie zauważyłem/am żadnych zmian
7. Opisz krótko gdzie i jakie zmiany zauważyłeś/aś.
(Długa odpowiedź pisemna)
8. Oceń zaobserwowane zmiany (pomiń w przypadku braku zmian).
(Najgorsza możliwa ocena) 1 2 3 4 5 6 (Najlepsza możliwa ocena)

Ankieta przeprowadzona z pomocą narzędzia Google Forms